

בעזה"ת

קונטרס

סדר התקיעות

מאת

אברהם חיים בלאאמו"ר הגאון רבי יהודה עדס שליט"א

הוצאה שישית - אלול התשע"ו

נדפס על נייר שאין בו חשש חילול שבת ח"ו

כל הזכויות שמורות

ניתן להשיג הקונטרס

וכן הספרים 'באר חיים' (ו' כרכים)

בענייני :

- א. הפרשת תרומות ומעשרות וחלה
- ב. שביעית
- ג. זמני היום והלילה - שיעורי ומדות חז"ל
- ד. סוכה
- ה. בישולי נכרים, יין נסך, מומר לשבתות, וכללי הלכה
- ו. על מסכת בבא קמא

בטל': 02-6429057

מפתח העניינים

- א שיעור התקיעה והתרועה
- ד שיעור השברים
- ט "שברים ותרועה" שבתשר"ת האם להפסיק ביניהם, וכמה להפסיק
- יג "שברים" ישרים או שבורים
- טז התקיעות למעשה
- יח באלו תקיעות לכוון לצאת יד"ח מדאורייתא
- כג תקיעה ישרה מתחילה ועד סוף
- כז בענין "נתקל" בתקיעות
- כט שיעור תקיעה כאורך תרועה המחוייבת או כאורך התרועה בפועל
- לד האם צריך לידע לאיזה סדר שייכת התקיעה
- מו ביישוב דברי התוס' והרא"ש
- נא בענין חולה שיכול לשמוע רק מעט תקיעות

מקורות: גמ' ראש השנה (לג: לד.) רא"ש ור"ן ושאר ראשונים שם.

טור ושולחן ערוך או"ח סי' תק"צ ונוש"כ.

רמב"ם פ"ג משופר ה"ד ובהשגת הראב"ד.

רוב הדברים שבקונטרס נכתבו עפ"י שיעורים שנאמרו מפי אאמו"ר שליט"א
בישיבת קול יעקב.

שיעור התקיעה, והתרועה

סדר התקיעות: ג' תשר"ת, ג' תש"ת, ג' תר"ת, משום דבתורה כתוב ב' פעמים "תרועה" בפסוקי ראש השנה (-יום תרועה" במדבר כ"ט א', "זכרון תרועה" ויקרא כ"ג כ"ד), ועוד כתוב פעם אחת "תרועה" בפסוקי יובל (ויקרא כ"ה ט'), וילפינן ראש השנה מיובל בגזרה שוה, הלכך צריך בראש השנה לעשות ג' פעמים "תרועה", ועוד ילפינן ר"ה מיובל דבכל תרועה יש לעשות תקיעה לפניה ותקיעה לאחריה, דכתיב ביובל (ויקרא כ"ה ט') "והעברת שופר תרועה....תעבירו שופר" שלפני התרועה ולאחריה צריך לעשות "העברת קול" והיינו תקיעה, א"כ צריך לעשות בראש השנה ג' פעמים "תקיעה תרועה ותקיעה", וכיון דמספקא לן ב"תרועה" דקרא האם היא מה שאנו קורין היום תרועה, או מה שאנו קורין שברים, או שניהם ביחד [-תנא דמתניתין ס"ל דהוא מה שאנו קורין תרועה, ותנא דברייטא ס"ל דהוא מה שאנו קורין שברים, ובגמ' לא הכריעו בזה ועוד הוסיפו צד שלישי: דשמא הוא שניהם ביחד] הלכך תיקן ר' אבהו דמספק יש לעשות את שלשתם: ג' תשר"ת, ג' תש"ת, ג' תר"ת (-גמ' ר"ה לנ: לד.).

שיעור תרועה:

במשנה ר"ה (לג:) אמרו "שיעור תרועה כשלש יבבות", ופירש"י וז"ל "שלש יבבות. שלש קולות בעלמא כל שהוא", והתוס' פליגי על רש"י, וז"ל התוס' "ורייב"א והריב"ם מפרשים דיבבא [אחת] היא שלש כחות של כל שהוא, נמצאת תרועה [שהיא ג' יבבות] תשע כחות".

נמצא א"כ, שיעור תרועה: לרש"י 3 כחות, ולתוס' 9 כחות.

וכתבו תוס' והרא"ש שרבינו חננאל פירש כרש"י, ולהלן יובא שאף דעת הראב"ד כרש"י דשיעור תרועה 3 כחות.

שיעור תקיעה - ג' שיטות בראשונים:

שיטת התוס' והרא"ש ושאר ראשונים: הנה בברייטא אמרו "שיעור תקיעה כתרועה" פי': אורך התקיעה כאורך התרועה (וכן במשנה שם קתני "שיעור תקיעה כשלש

תרועות" וביארו בגמ' דהכוונה דשיעור ג' תקיעות כג' תרועות, דכל תקיעה היא כתרועה, ולא פליגי תנא דמתני' ותנא דברייתא).

ומבאר הר"ן (י. נדפי ה"ק) וז"ל: "דשיעור תקיעה בשיעור תרועה תליא, דהכי קים להו דשיעור תקיעה כתרועה, וקרא נמי אקשינהו דכתיב והעברת דהיינו פשוטה, וסמיך ליה שופר תרועה" עכ"ל.

וכתבו תוס' והרא"ש דכיון שאורך ה"תקיעה" תלוי באורך ה"תרועה", אזי בכל סדר צריך להאריך את התקיעה כאורך התרועה של אותו סדר, דכיון שאנו עושים תשר"ת תש"ת ותר"ת מספק שמא זו היא ה"תרועה", או זו היא ה"תרועה", א"כ בתש"ת צריך להאריך את התקיעה כשיעור השברים, ובתר"ת צריך להאריך התקיעה כשיעור התרועה, ובתשר"ת צריך להאריך התקיעה כשיעור השברים והתרועה, (ונתבאר לעיל דשיעור "תרועה" לרש"י 3 כחות, ולתוס' 9 כחות, ויבואר להלן דשיעור "שברים" לרש"י 6 כחות, ולתוס' 9 כחות), ולפי"ז אורך התקיעה היא:

לתוס': בתש"ת 9 כחות, בתר"ת 9 כחות, ובתשר"ת 18 כחות.

לרש"י: בתש"ת 6 כחות, בתר"ת 3 כחות, ובתשר"ת 9 כחות.

שיטת הרמב"ם: לשון הברייתא (הג"ל) שאורך התקיעה כתרועה, סובר הרמב"ם דהכוונה דאורך של ב' תקיעות יהיה כתרועה אחת (דהתקיעה שלפני התרועה והתקיעה שלאחר התרועה יהיה כתרועה) ונמצא א"כ דאורך תקיעה כחצי תרועה, ומקשה הר"ן דהרי שיעור תרועה הוא ג' כחות (וכמש"כ רש"י) וא"כ יוצא דלהרמב"ם שיעור תקיעה הוא 1.5 כחות וזה לא יתכן דהרי תקיעה ילפינן מקרא ד"תעבירו" דמשמעו לשון העברה והעברה קול ארוך משמע, ומיישב הב"ח דהרמב"ם סובר כתוס' דשיעור תרועה הוא 9 כחות ולפי"ז אורך התקיעה (בתש"ת ובתר"ת) היא 4.5 כחות (וכ"כ המגיד משנה דלהרמב"ם שיעור תרועה 9 כחות, וכן מוכח ממה שכתב הרמב"ם ד"שיעור שלשה שברים כתרועה" וכמו שיובא לקמן עמ' ד').

שיטת הראב"ד: בין בתשר"ת ובין בתש"ת ובין בתר"ת, שיעור "תקיעה" הוא: 9 כחות.

דאע"פ שסובר הראב"ד דשיעור "תרועה" הוא 3 כחות (-כשיטת רש"י), ושיעור "שברים" הוא 9 כחות (-כשיטת תוס'), ושיעור שברים ותרועה ביחד הם 12 כחות (וא"כ לכאור' היה צריך להיות לשיטתו שיעור "תקיעה": בתר"ת 3 כחות, ובתש"ת 9 כחות, ובתשר"ת 12 כחות),

מ"מ שיעור תקיעה הוא תמיד "9 כחות", דאינו תלוי באורך ה"תרועה", אלא כך משמע לחז"ל לשון הפסוק "והעברת" דהוי 9 כחות.

ולשון הברייתא הנ"ל "שיעור תקיעה כתרועה", וכן לשון המשנה הנ"ל "שיעור תקיעה כשלש תרועות", אין הכוונה לתלות את אורך התקיעה באורך התרועה, אלא רק נקטו התנאים לשון לסימנא בעלמא ללמדנו דשיעור תקיעה הוא 9 כחות, דתנא דברייתא סובר ד"תרועה" היינו "שברים" (-שהם 9 כחות) ולכן נקט לשון "שיעור תקיעה כתרועה" לומר ששיעור תקיעה 9 כחות, ותנא דמתניתין סובר ד"תרועה" הוא מה שאנו קורין "תרועה" (-שהם 3 כחות, וכשיטת רש"י הנ"ל) ולכן נקט לשון "שיעור תקיעה כשלש תרועות" (-כלומר שיעור תקיעה אחת: ג' פעמים 3 כחות שהם 9 כחות) ללמדנו דשיעור תקיעה 9 כחות, אבל אין הכוונה לתלות את אורך התקיעה באורך התרועה (-שיטת הראב"ד מובאת בר"ן י. בדפי הרי"ף, ובהשגות הראב"ד על הרמב"ם פ"ג משופר ה"ד, ולפי' הראב"ד כשתירצה הגמ' שפליגי תנא דמתני' ותנא דברייתא בענין ה"תרועה", השתא חוזרת הגמ' מהתי' הקודם שתירצו "תנא דידן חשיב תקיעה דכולהו בבי", וסוברת עכשיו הגמ' דכוונת המשנה דשיעור תקיעה אחת היא כג' תרועות, דתרועה היא 3 כחות ותקיעה היא 9 כחות, עיי"ש בר"ן).

וכן הוא להדיא בחידושי הרשב"א (הנדפמ"ח, ר"ה לג: ד"ה אמר אביי) כדעת הראב"ד. והמשנה ברורה (פ"ק י"ג) חש לשיטת הראב"ד, לענין שלכתחילה לא יאריך בשבר דתשר"ת 9 כחות.

נמצא א"כ:

- שיעור תרועה:** א. לרש"י (ר' חננאל, וראב"ד) - 3 כחות.
ב. לתוס' - 9 כחות.

שיעור תקיעה:

- א. לתוס', רא"ש ושאר ראשונים: **כל תקיעה כ"תרועה"**, וא"כ אורך התקיעה:
לרש"י: בתר"ת 3 כחות, בתש"ת 6 כחות, בתשר"ת 9 כחות.
לתוס': בתר"ת 9 כחות, בתש"ת 9 כחות, בתשר"ת 18 כחות.
- ב. להרמב"ם: **כל תקיעה כ"חצי תרועה"**, וא"כ אורך התקיעה:
בתר"ת 4.5 כחות, בתש"ת - 4.5 כחות, בתשר"ת 9 כחות.
- ג. להראב"ד והרשב"א: **כל תקיעה 9 כחות** - בתר"ת, בתש"ת, ובתשר"ת.

שיעור השברים

בגמ' (נ:) אמרו ד"שבר" יותר ארוך מ"תרועה", דשבר הוא "גנוחי גנח", ותרועה הוא "לולי יליל", והראשונים כתבו דצריך להזהר שלא להאריך ה"שבר" כשיעור "תקיעה", דאם יאריך הרי לא עשה "שבר" אלא "תקיעה", א"כ: "שבר" הוא יותר ארוך מ"תרועה", ויותר קצר מ"תקיעה", ויש לבאר כמה הוא ארוך ה"שבר":

הרמב"ם (פ"ג משופר ה"ד) כתב "שיעור שלשה שברים כתרועה", ומבאר המגיד משנה כוונתו: דכל "שבר" הוא 3 כחות, וג' השברים יחד הם 9 כחות (כתרועה).

ולדעת רש"י כל שבר הוא 2 כחות, וג' השברים יחד הם 6 כחות, כך מבואר בתוס' וברא"ש.

דהנה כתבו תוס' והרא"ש דממחלוקת רש"י ותוס' (ס"ל) גבי אורך ה"תרועה", עולה נפק"מ כמה אפשר להאריך ב"שברים": דלפי שיטת רש"י שאורך התרועה הוא 3 כחות, וממילא אף "תקיעה" של תר"ת היא באורך 3 כחות, א"כ אין להאריך בכל "שבר" (בתשר"ת ובתש"ת) יותר מ-2 כחות, דאם יאריך את ה"שבר" באורך 3 כחות הרי זה יצא מכלל "שבר" והוי "תקיעה", ואילו לשיטת הריב"א והריב"ם שאורך התרועה הוא 9 כחות, וממילא אף "תקיעה" דתר"ת היא 9 כחות, א"כ אפשר להאריך בכל "שבר" (בתשר"ת ותש"ת) יותר מ-2 כחות, כיון דעדיין אינו מגיע לכלל "תקיעה" עד שיהיה 9 כחות, עכ"ד התוס' והרא"ש.

וההגהות אשר"י (בשם מהרי"ח) חולק וסובר דאף לשיטת רש"י אפשר להאריך בכל שבר יותר מ-2 כחות, ואין זה מוציאו מכלל "שבר" ל"תקיעה", כיון דבתשר"ת ותש"ת אין צריך להזהר מאורך תקיעה של תר"ת, כלומר שברים עושים בתש"ת ובתשר"ת ולא בתר"ת, ובסדרי תש"ת ותשר"ת הרי נקטינן דתרועה דקרא היינו "שברים" או "שברים ותרועה" שהם ארוכים טפי מ-3 כחות, וממילא גם אורך ה"תקיעה" בתש"ת ובתשר"ת ארוך טפי מ-3 כחות, וא"כ אף אם יאריך בשברים יותר מ-2 כחות עדיין זה לא הגיע לכלל "תקיעה" של הסדר שנמצא בו, ואין סיבה להזהר בסדרי תשר"ת ותש"ת מאורך תקיעה של תר"ת, וכן העיר המהרש"א על התוס', [ועיין מה שנכתוב לקמן עמוד מ"ו ביישוב דברי תוס' והרא"ש].

עכ"פ מבואר בתוס' וברא"ש דלדעת רש"י כל שבר הוא 2 כחות.

וכן הוא להדיא בחי' הריטב"א דהשבר הוא 2 כחות, וז"ל הריטב"א: "...ונראין דברים שהשבר קטן מתקיעה, דאי לא, הוי ליה תקיעה, וגם גדול הוא מן היבבה של בני אדם, וכיון שכן נמצא שהשבר אינו אלא כדי ב' יבבות ויותר מעט, אבל לא ג' יבבות שלימות, שהרי התקיעה של תר"ת שיעורה ג' יבבות... שהתקיעה ג' יבבות לכל הפחות, והשבר קטן ממנו ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות, וכן כתב רבינו שמשון והוא הנכון" עכ"ל.

ולשיטת תוס', כמה הוא אורך ה"שבר":

אם נבוא לדון עפ"י דברי תוס' הנ"ל, כמה הוא אורך ה"שבר" להריב"א והריב"ם: הנה רק כתבו תוס' דלשיטת (רש"י אסור להאריך כל "שבר" יותר מ-2 כחות, ולשיטת) הריב"א וריב"ם אפשר להאריך בשבר יותר מ-2 כחות, ועדיין לא פירשו תוס' כמה הוא השיעור המועט ביותר שצריך לעשות כל שבר (לריב"א וריב"ם) האם 2 כחות או יותר.

והנה בשו"ע (תק"ז ג') הובאו שיטות רש"י ותוס', וכתב השו"ע דלפי תוס' יש להאריך בתקיעה דתשר"ת כשיעור י"ב כחות, וכתבו כל הפוסקים (הב"ח, הט"ז, המג"א, ועוד) דהוא ט"ס וצ"ל כשיעור י"ח כחות, משום שהתרועה היא ט' כחות וכן השברים הם כשיעור הזה וביחד הוו י"ח כחות, עכ"ד, ומבואר מדבריהם שנקטו בדעת תוס' דשיעור כל "שבר" הוא 3 כחות, וכדעת הרמב"ם הנ"ל.

ויש מהפוסקים שכתבו דלתוס' שיעור "שבר" הוא מעט יותר מ-3 כחות:

דהנה בביאור הגר"א הגיה את דברי השו"ע הנ"ל (שכתב דשיעור תקיעת תשר"ת י"ב כחות) וז"ל הגר"א: "י"ב. צ"ל י"ח, ולא דוקא אלא יותר מי"ח, דשברים יותר מתרועה", וכן הוא בפרי מגדים (אשל אברהם סק"ג) ובלבושי שרד (על המג"א סק"ג, ועל הט"ז סק"ג) דשיעור "שבר" לתוס' הוא מעט יותר מ-3 כחות, וג' השברים יחד הם מעט יותר מ-9 כחות, וכן נקט לדינא המשנה ברורה (ס"ק י"ג י"ד ט"ו, ובשע"ל אותיות ז') דלשיטת תוס' ג' השברים הם לא ממש 9 כחות, אלא מעט יותר.

ויש לבאר מהו המקור של הפוסקים הללו ששברים יותר מתרועה, הרי לכאור' בגמ' רק מוכח ש"שבר אחד" יותר ארוך מ"קול אחד" של תרועה, דשבר הוא "גנוחי גנח" ותרועה "לילולי יליל", ואה"נ דלרש"י עולה ממילא שאורך כל השברים ביחד יותר גדול מכל התרועות, כיון דהתרועות הם ביחד ג' כחות, והשברים (שכל אחד מהם יותר ארוך מקול אחד של תרועה) הם ביחד ו' כחות, אבל לתוס' שהתרועה היא ט' קולות של כח אחד, והשברים הם כל שבר בפע"צ ג' כחות והוא יותר גדול מ"קול אחד" של תרועה, מנלן שגם כל השברים ביחד צריכים להיות יותר מכל התרועות ביחד.

ושמעתי מאמור"ר שליט"א בביאור מקורם: דהנה לפי תוס' שהתרועה היא 9 כחות, א"כ מדוע כתבה המשנה ששיעור תרועה "שלש יבבות", כלומר מדוע חילקה המשנה כל ג' כחות ל"קבוצה אחת" וקראה לזה "יבבא" (ולרש"י ניחא דכל יבבא היא כח אחד בלבד), אלא ע"כ צ"ל דלתוס' הביאור הוא שכך דרך אדם להוציא ג' כחות קצרים יחד בזה אחר זה, וא"כ סובר הגר"א דכוונת הגמ' שה"שבר" הוא יותר ארוך (לא מ"קול אחד" של תרועה אלא) מ"יבבא" אחת המוזכרת במשנה.

ויש מבארים באופן אחר: דאין כוונת הגר"א שכל "שבר" יהיה יותר ארוך מ-3 כחות, אלא כל שבר יהיה 3 כחות, ויש מעט "הפסקה" בין שבר לשבר ועי"ז כל ג' השברים יחד הם מעט יותר מ-9 כחות מחמת תוספת ההפסקות שביניהם, ואמנם גם ב"תרועה" יש מעט הפסקות בין כח לכח, מ"מ ההפסקות שבשברים הם יותר מההפסקות שבתרועה, כך יש מבארים, ואמנם בדברי הגר"א אפשר לבאר כן, אך בדברי הלבושי שרד (ס"ק י"ג, על הט"ז סק"ג) מבואר להדיא דכוונתו שכל שבר בפע"צ הוא יותר מ-3 כחות, וכן משמע מלשון הפרי מגדים (אשל אברהם ס"ק ג').

ובספר דמשק אליעזר העיר על הגר"א, די"ל דכוונת השו"ע בדוקא י"ח כחות, ולא מעט יותר, כיון דמקורו של השו"ע הוא מהרמב"ם (פ"ג משופר ה"ד) שכתב "שיעור שלשה שברים כתרועה", ולא כתב הרמב"ם שהשברים הם מעט יותר מתרועה, אלמא סובר הרמב"ם דאורך השבר ג' כחות בדיוק ולא מעט יותר, וג' השברים יחד הם בדיוק כשיעור תרועה, ולא מעט יותר, וממילא שברים ותרועה ביחד הם בדיוק י"ח כחות, ומציין הדמשק אליעזר לעיין במגן אברהם (תק"ף ס"ק ג') שהגיה בדברי השו"ע דצ"ל י"ח כחות, ולא הוסיף המג"א מעט יותר.

נמצא א"כ, שיעור ה"שברים":

- א. לרש"י: כל שבר 2 כחות, וג' השברים יחד 6 כחות.
 ב. להרמב"ם: כל שבר 3 כחות, וג' השברים יחד 9 כחות.
 ג. לתוס': יש שכתבו: כל שבר 3 כחות, וג' השברים יחד 9 כחות.
 ויש שכתבו: כל שבר 3 כחות ומעט יותר, וג' השברים יחד 9 כחות ומעט יותר.

כמה אפשר להאריך בכל שבר:

לשיטת רש"י - הובא לעיל מה שכתבו תוס' והרא"ש, דלרש"י אין להאריך ה"שבר" 3 כחות, כדי שלא יגיע לתקיעה של תר"ת, וההגהות אשר"י ומהרש"א כתבו דבכל סדר יהיה השבר פחות מהתקיעה של אותו סדר.

ולשיטת הריב"א וריב"ם - אפשר להאריך יותר בכל "שבר", וכמה אפשר להאריך: לפי מה שכתבו תוס' והרא"ש יש להקפיד שלא יהיה השבר 9 כחות, כדי שלא יגיע לתקיעה של תר"ת, ולפי מה שכתבו ההגהות אשר"י ומהרש"א, רק יש להקפיד שבכל סדר יהיה השבר פחות מהתקיעה של אותו סדר, ולפי"ז ב"שבר" דתשר"ת יהיה אפשר להאריך עד י"ז כחות (ועד בכלל), אבל כתב המשנה ברורה (פ"ק י"ג) דיש לחוש לבלבול הדעת אם בתש"ת יעשה שברים קצרים ובתשר"ת יעשה שברים ארוכים שנראים קצת כתקיעה, ועוד שלכתחילה יש לחוש לדעת הראב"ד (פ"ל) שכתב ד-9 כחות הם כבר שיעור "תקיעה" בכל הסדרים וגם בתשר"ת, לכן לא יעשה שום שבר ט' כחות, ולכתחילה יעשה תמיד שברים קצרים שכל שבר 3 כחות (ומעט יותר), עכ"ד.¹

¹ והעיר אאמו"ר שליט"א מדוע לא כתב המשנה ברורה טעם נוסף שלא להאריך בשבר דתשר"ת 9 כחות: משום שכתב השו"ע שיש להזהר בשבר דתשר"ת מאורך תקיעה דתר"ת (וכמש"כ תוס' והרא"ש, ודוקא הרמ"א פסק כהגהות אשר"י, אבל השו"ע עצמו פסק כתוס' והרא"ש), ואמנם השו"ע כתב זאת רק כשכתב את הדיעה הראשונה, מ"מ גם כשכתב את הדיעה השניה לא חזר מזה השו"ע, והשינוי בשיטה השניה הוא רק: שאורך התרועה יותר ארוך, אבל עדיין סובר השו"ע שיש להזהר בשבר דתשר"ת מאורך תקיעה דתר"ת, וא"כ גם לשיטה השניה סובר השו"ע (את מה שכתב לדיעה הראשונה) דיש להזהר בשבר דתשר"ת מאורך תקיעה דתש"ת ותר"ת שהם 9 כחות, וא"כ זהו טעם נוסף שיש להזהר בזה, ומדוע לא כתב זאת המשנה ברורה רק כתב לא לעשות שבר דתשר"ת 9 כחות מחמת שיטת הראב"ד וכדי שלא לבלבל הציבור.

ולשיטת הרמב"ם - (נתבאר לעיל דלהרמב"ם שיעור תקיעה כחצי תרועה, וכיון שסובר הרמב"ם דתרועה היא 9 כחות, וג' השברים יחד 9 כחות, א"כ שיעור תקיעה דתש"ת ודתר"ת הם 4.5 כחות, ותקיעה דתשר"ת 9 כחות, וא"כ כמה אפשר להאריך ב"שבר" להרמב"ם:) **לפי מה שכתבו תוס' והרא"ש אזי בין בתשר"ת ובין בתש"ת יש להקפיד שלא יהיה ה"שבר" 4.5 כחות כדי שלא יגיע לתקיעה דתש"ת ודתר"ת, ולפי מה שכתבו ההגהות אשר"י ומהרש"א, רק יש להקפיד בכל סדר שיהיה ה"שבר" פחות מהתקיעה של אותו סדר.**

- - -

"שברים ותרועה" שבתשר"ת האם להפסיק ביניהם, וכמה להפסיק

כתב הר"ן (ר"ס י: נדפי ה"ף) בשם ר"ת דכיון שעושין תשר"ת מספק שמא דרך בכי הוא גנוחי ויליל, א"כ אין לעשות השברים ותרועה בנשימה אחת, כיון דודאי אין דרך בכי לגנוח ויליל בנשימה אחת, אלא יש לעשותם בב' נשימות, ומביא הר"ן שהרמב"ן חולק על זה וס"ל דאע"פ שאין דרך בכי לעשותם בנשימה אחת, מ"מ כיון שהם "מצוה אחת" יש לעשותם בנשימה אחת, וכמו דלר' יהודה דס"ל ד"תקיעה תרועה ותקיעה" הם מצוה אחת ס"ל שיש לעשותם בנשימה אחת (כמו שאמרו בגמ' (סוכה נג ע"ב) דלר' יהודה אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום) הכי נמי לדידן דסבירא לן ד"תקיעה תרועה ותקיעה" הם ג' מצוות ויש לעשותם בג' נשימות מ"מ ה"שברים ותרועה" שבתשר"ת הם ודאי מצוה אחת ויש לעשותם בנשימה אחת.²

וכתב הבית יוסף דר"ת דס"ל שצריך לעשותן בב' נשימות, היינו דוקא לכתחילה אבל בדיעבד אם עשאן בנשימה אחת יצא יד"ח (ועיי"ש בבית יוסף שהוכיח זאת מהירושלמי), ואילו הרמב"ן דס"ל שצריך לעשותן בנשימה אחת, ודאי דאם עשאן בב' נשימות לא יצא יד"ח כיון שחילקן לשתיים, ולכן עדיף טפי לעשות השברים ותרועה בנשימה אחת שבזה יוצא יד"ח לכו"ע, מלעשותם בב' נשימות שתלוי במחלוקת הראשונים, עכ"ד הבית יוסף, והובא במשנה ברורה (ס"ק י"ז ח).

ומביא עוד הבית יוסף את שיטת התרומת הדשן (ח"א סי' קמ"ז) שכתב דלר"ת צריך לעשותן דוקא בב' נשימות, ואם עשאן בנשימה אחת אין זה "תרועה" ולא יצא יד"ח, ולכן כתב התרומת הדשן דכדי לצאת ידי ב' השיטות יעשה תשר"ת דמיושב בנשימה אחת ותשר"ת דמעומד בב' נשימות.

ועפ"ז מבאר הפרי מגדים (משנ"ז ס"ק ו') את לשון השולחן ערוך (תק"ז ד') שכתב: "...שלשה שברים ותרועה דתשר"ת, יש אומרים שאין צריך לעשותם בנשימה אחת... ויש אומרים שצריך לעשותם בנשימה אחת, וירא שמים יצא ידי כולם

² ובהגהות אשר"י (ר"ה פ"ד סי' י') דחה ראייה זו: די"ל דמה שאמרו בגמ' שם דלר' יהודה "אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום" היינו כדפירש"י שם: **שלא יפסיק אלא כדי נשימה** (עכ"ל רש"י), כלומר אבל כדי נשימה מיהא מפסיק בין תקיעה לתרועה לר' יהודה ולא יעשה בנשימה אחת, א"כ ה"ה לדידן לענין שברים ותרועה.

ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד יעשה בשתי נשימות "עכ"ל, פי': בתחילה נקט השו"ע כשיטת עצמו דלכו"ע יוצא יד"ח בנשימה אחת, רק שלשיטה ראשונה "אין צריך" לעשותם בנשימה אחת, ולשיטה שניה "צריך" לעשותם בנשימה אחת, ולפי"ז היה להשו"ע לסיים דמספק יעשה הכל בנשימה אחת ובזה יוצא יד"ח לכו"ע, אלא שחושש השו"ע לשיטת התרומת הדשן בדעת ר"ת דס"ל דאין יוצאין בנשימה אחת, רק בב' נשימות, לכן מסיים השו"ע דירא שמים יצא ידי כולם על ידי שיעשה במיושב בנשימה אחת ובמעומד בב' נשימות, כדי לצאת יד"ח גם להתרומת הדשן בדעת ר"ת (-וזהו גופא העצה שכתב התרומת הדשן עצמו).

גם מה שפסק השו"ע אח"כ (סעיף ה') דתר"ת שעשאו בנשימה אחת יצא (וכוונת השו"ע לא דוקא על תר"ת אלא ה"ה תש"ת או תשר"ת), זה דלא כהתרומת הדשן בדעת ר"ת, דהרי להתרומת הדשן בדעת ר"ת ששברים ותרועה לא יוצא יד"ח בנשימה אחת, ודאי דאם עשה את כל התר"ת (או התש"ת או התשר"ת) בנשימה אחת לא יצא.

בביאור "נשימה אחת" ו"ב' נשימות":

פליגי המשנה ברורה (ס"ק י"ח כ"א) והחזו"א (או"ח סי' קל"ו) בביאור ב' שיטות הנ"ל, מה נקרא "נשימה אחת" ומה נקרא "ב' נשימות":

- משנ"ב: ב' נשימות -** להפסיק בין השברים לתרועה "כדי נשימה".
- נשימה אחת -** להפסיק בין השברים לתרועה "פחות מכדי נשימה".
- חזו"א: ב' נשימות -** להפסיק בין השברים לתרועה "פחות מכדי נשימה".
- נשימה אחת -** לעשות השברים ותרועה בכח אחד "מריע מתוך שבר" ולא יפסיק ביניהם אפי' "פחות מכדי נשימה".

-מה שנחשב "נשימה אחת" לפי המשנה ברורה, זהו "ב' נשימות" לפי החזו"א.

-כשעושין "מריע מתוך שבר" (-נשימה אחת להחזו"א) יש להזהר שלא לקצר השבר השלישי משיעורו.

-הלשון שנקט החזו"א "מריע מתוך שבר", מקורו מהגמ' חולין (כו:): "מריע מתוך תקיעה" עיי"ש ברש"י.

ולדעת המשנה ברורה שכתב ד"ב' נשימות" היינו שיש ביניהם הפסק של "כדי נשימה", יש לברר, האם צריך בפועל "לנשום" ביניהם, או רק להמתין ביניהם זמן של "כדי נשימה":

הנה בשו"ע הגר"ז (תק"ז ס"ח) כתוב להדיא לנשום ביניהם, וכן הוא בחיבור "אלף המגן" (על ספר מטב אפרים, תק"ז ס"ק י"ז) בשם ספר אש דת, וז"ל: "ולדעת הפוסקים דצריך בשתי נשימות היינו שיהיה הפסק בין השברים לתרועה בנשימה ממש, ולא סגי דישהה מעט כהשיעור שהיה יכול לעשות נשימה, רק נשימה ממש בעיניו, ומי שיתקע תשר"ת ולא יעשה נשימה ממש רק ישהה כדי שיעור של נשימה לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר, ויש בזה חשש דאורייתא" עכ"ל, וכן משמע מלשון הט"ז (תק"ז ס"ק ו') שכתב על השיטה של ב' נשימות "אע"פ שיש בהם נשימה אחרת..." משמע שנושם בפועל, והובא לשונו גם בבאר היטב (ס"ק ז'), וכן בספר מקראי קודש (ס' י"ז אות א') נקט בפשיטות דצריך בפועל לנשום ביניהם ולא סגי להפסיק ביניהם זמן של כדי נשימה, וכן הוא בספר מועדים וזמנים (ס' ה') וביארו הטעם: דהרי שיטה זו דסברי דצריך לעשות השברים ותרועה בב' נשימות, הוא משום דסברי דאין דרך גנוחי וייליל בנשימה אחת, א"כ ודאי כוונתם דצריך לנשום בפועל ביניהם, דאטו הדרך היא רק להמתין זמן של "כדי נשימה" בין הגנוחי לייליל, ועיי"ש עוד מה שכתבו בזה.

ומאידך יש לעורר דהמשנה ברורה לא הזכיר זאת שצריך בפועל לנשום ביניהם, ואף החזו"א הנ"ל שכתב ד"ב' נשימות" היינו שמפסיקין בין השברים לתרועה זמן של "פחות מכדי נשימה" ודאי ס"ל דאין נושמים בפועל ביניהם (וצ"ל דס"ל דדרך גנוחי וייליל היא רק להפסיק מעט בין הגנוחי לייליל).

ולפי דעת המשנה ברורה, הרוצה לצאת ידי שיטת התרומת הדשן בדעת ר"ת שצריך לעשות ב"ב' נשימות" ולא יוצאין יד"ח ב"נשימה אחת" (-וכתב השו"ע דירא שמים יצא גם ידי שיטתם): **יש לו להפסיק בדיוק זמן של "כדי נשימה" לא פחות ולא יותר**, דאם יפסיק פחות הרי זהו השיטה של "נשימה אחת", ואם יפסיק יותר הרי להדיא כתב השו"ע (סעיף ד') על שיטה זו (של ב' נשימות) "והוא שלא ישהה בהפסקה יותר מכדי נשימה" וכן המשנה ברורה (ס"ק כ"ה) הזהיר לשיטה זו וז"ל "אך יזהר שלא יפסיק יותר מכדי נשימה כנ"ל", ומשמע מלשונם שהוא לעיכובא כלומר (שאף לשיטה זו שצריך בב' נשימות, מ"מ) אם הפסיק ביניהם יותר מכדי נשימה חילקן לשתים ולא יצא יד"ח (וע"ע חזו"א או"ח ריש סימן קל"ו).

הנידון הנ"ל שייך גם לענין תש"ת ותר"ת:

ז"ל השו"ע (תק"ז ה') "אם תקע תר"ת בנשימה אחת יצא, ויש מי שאומר שלא יצא" (ונתבאר לעיל דכוונת השו"ע לומר כן גם על תש"ת ועל תשר"ת), **ומסתבר דגם הכא הגדר מה נחשב "נשימה אחת" ומה נחשב "ב' נשימות", הוא כאותם שיטות הנ"ל לענין ההפסק שבין שברים לתרועה.**

(ובדרך כלל בתקיעת תשר"ת או תש"ת או תר"ת, יש הפסק בין התקיעה לבין השברים/תרועה, מחמת שהתוקע ממתין למקריא, אך היכא שתוקע ללא מקריא (-כגון הנוהגים לתקוע בתפילת לחש דמוסף), מצוי שתוקע ברציפות ואינו נושם ביניהם ועל זה קאי השו"ע בסעיף ה' ותלוי בנידון הנ"ל מה נחשב נשימה אחת ומה נחשב ב' נשימות).

- - -

"שברים" ישרים או שבורים

מדברי התוס' והרא"ש הנ"ל שכתבו לא להאריך בשברים כדי שיעור תקיעה, מוכח דסברי שה"שבר" ישר כמו תקיעה וההבדל היחיד ביניהם הוא ב"אורך", כך מדייק הרמב"ן מדברי התוס' (דרשת הרמב"ן לר"ה ד"ה וכתוב בתוספות).

והרמב"ן עצמו חולק וסובר ששוברים את השברים והם שונים מהתקיעה גם בצורת הקול ולא רק באורכם, ולכן אומר הרמב"ן שגם אם האריך בשברים אין בזה חשש שנעשו "תקיעה" כיון שהם שונים בצורת הקול, וז"ל הרמב"ן "וכתוב בתוספות של רבינו שמשון וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך בכל אחת מהן... דא"כ נעשית כל אחת מהן תקיעה... (-וחולק על זה הרמב"ן וכתב:) אבל כפי הנראה מדקדוק הלשון אין ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לשורר ולרנן, וזהו קול שבור כעין המיליל... שההפרש וההבדלה שביניהם בדמיון הקול הוא, לא בגדלם וקטנם..." עכ"ל.³

והטור וש"ע לא הזכירו כלל את דעת הרמב"ן שכתב לשבור השברים, רק הביאו את דברי התוס' והרא"ש שדנו כמה אפשר להאריך ב"שבר" שלא ייעשה "תקיעה", ומוכח מזה דנוקטים הטושו"ע דהשברים הם ישרים (וכמו שדייק הרמב"ן מתוס').

וצ"ע לדעת תוס' והרא"ש דסברי דהשבר הוא "ישר" האם יוצאין יד"ח אף בשבר "שבור", והנה הריטב"א (ראש השנה נג) סובר כתוס' והרא"ש דהשבר הוא "ישר", ונראה מדבריו דשבר שבור אינו נחשב "שבר" כלל אלא הוי "תרועה", דכך כתב "ואין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינויו, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שאם כן חזר להיות יבבות",⁴ ועל כרחינו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי

³ מלשון הרמב"ן נראה לכאור' דאף לכתחילה כך שיעור אורך ה"שבר", כאורך ה"תקיעה", והחילוק היחיד ביניהם הוא צורת הקול, וזה ודאי לא יתכן דהרי בברייתא קתני "שיעור תקיעה כתרועה", כלומר שאורך ג' השברים יחד כתקיעה, ולא כל שבר ארוך כתקיעה, אלא ודאי כוונת הרמב"ן שאע"פ שלכתחילה שיעור כל שבר קצר מתקיעה, מ"מ אם עבר והאריך בכל שבר אינו נפסל, דאינו נעשה תקיעה, דלא האריך הוא עיקר השינוי בין תקיעה לשברים, אלא עיקר השינוי ביניהם הוא צורת הקול.

⁴ פי': לעיל הקדים הריטב"א ד"יבבות" היינו קולות הקצרים שאנו קוראים "תרועה", וא"כ כוונת הריטב"א כאן דשבר "שבור" אינו נחשב "שבר" אלא הוי "תרועה".

בניגון, ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול, שהתקיעה ג' יבבות לכל הפחות, והשבר קטן ממנו ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות, וכן כתב רבינו שמשון והוא הנכון "עכ"ל הריטב"א, הרי שכתב דאם עשה את השבר "שבור" זה נעשה "תרועה", [ויעוד צל"ע בהמשך דברי הריטב"א שם שכתב וז"ל "וכשעושיין תקיעה ומשברין אותה בסופה אינו יפה, שהרי אותו קול שעושיין בסופה אינו נידון מקול התקיעה שהיא פשוטה, והו"ל שבר באפי נפשיה והוי הפסקה" עכ"ל, מבואר דאם "שבר" את סוף התקיעה אותה שבירה נעשתה "שבר", אלמא אף שבר "שבור" יש לו שם "שבר", ובדוחק י"ל דמה שכתב שנעשה "שבר" באפי נפשיה כוונתו שזה נעשה "תרועה", א"נ כוונתו שאם שובר את סוף התקיעה ולאחר השבירה הזו המשיך עוד מעט קול ישר, אזי אותו קול ישר שהמשיך לאחר השבירה הו"ל "שבר" באפי נפשיה (ואם יאריך את אותו קול ישר שלאחר השבירה הו"ל "תקיעה" באפי נפשיה), וצ"ע].

ורבים נוהגים שלא לעשות השברים ישרים אלא "לשוברים" (וכדעת הרמב"ן), וטעמם כדי לחוש לשיטות רש"י והרמב"ם דלרש"י תקיעה דתר"ת היא 3 כחות ולהרמב"ם תקיעה דתש"ת ותר"ת היא 4.5 כחות, וכתבו תוס' והרא"ש דגם בשברים של תשר"ת ותש"ת יזהר שלא יהיו באורך תקיעה של תר"ת, לכן מקפידין "לשבור" השברים, דעי"ז יוצאין מחשש תקיעה כיון שצורת הקול שונה מתקיעה וכמו שכתב הרמב"ן, (ע"ע מועדים וזמנים ח"א סי' ה' אות ה', ומקראי קודש ימים נוראים סי' י"ז).

ובאופן השבירה ישנם ג' מנהגים: א) טו-או-טו, ב) טו-או, ג) או-טו.

ומלשון הרמב"ן (גדרש"ס, וצחידושו למסכת ר"ה לד. ד"ה וסוי' יודע) נראה לכאור' דס"ל עוד: דג' השברים הם לא ג' קולות נפרדים (כמו שאנו עושין), אלא הם קול אחד ארוך (כאורך התקיעה) שעולה ויורד ג' פעמים, ונקרא "שברים" משום ששוברין את הקול הארוך באמצעו ג' שבירות על ידי שינוי הניגון, וז"ל הרמב"ן: "וכתב רבינו חננאל פירוש יבבות זו אחר זו, שברים בניחותא והפסק בינתיים, עד כאן, (וכותב על זה הרמב"ן): **ולא הפסק גמור שישהה אלא שיהו שני קולות שיפסיק הקול בשבר ניגון**" עכ"ל (גדרש"ס), וכן בחידושו למסכת ר"ה כתב וז"ל: "והוי יודע שאין

פירוש השברים שישבור הקול ויפסיק, אלא שבר כאדם הגונח משברו מכאב לב והן יבבות ארוכות, וטועין התוקעין המפסיקים אותם לגמרי" עכ"ל.⁵

אמנם בבית יוסף ובדרכי משה, נראה שביארו דאין כוונת הרמב"ן כן, אלא אף לדעת הרמב"ן ג' השברים הם ג' קולות נפרדים וכדעת שאר הראשונים, רק שכוונת הרמב"ן לומר שאין להפסיק בין שבר לשבר הפסק של "נשימה", אלא יש לעשות כל ג' השברים ב"נשימה אחת", דהנה הבית יוסף הביא את שיטת הראשונים שהשברים הם ג' קולות נפרדים, ואח"כ (בהמשך הסימן) מביא הבית יוסף (ס"ג הכל) את דברי הרמב"ן הנ"ל וכותב על זה: "ומה שכתב והן יבבות ארוכות, כבר נתבאר שיעורן, ומה שכתב וטועין המפסיקין לגמרי, פשוט הוא" עכ"ל, מבואר דסובר הבית יוסף דאין סתירה בין דברי הרמב"ן הללו לשיטת הראשונים הנ"ל, וכן הדרכי משה (ס"א אות ד') ציין על זה וז"ל: "וכך הם דברי הרא"ש לעשות כל השלשה שברים בנשימה אחת", מבואר שהבינו דכוונת הרמב"ן רק להצריך לעשות ג' השברים ב"נשימה אחת".

⁵ ויש שנוהגין לעשות כך את השברים, כמשמעות לשון הרמב"ן (-ספר שרשי מנהג אשכנז ח"א עמ' 324). ויש שנוהגין לעשות כך את ה"תרועה" כמבואר בסידור רב סעדיה גאון שהתרועה היא לא קולות קצרים אלא תרועה מתרעשת בקול יללה, וז"ל (עמ' רי"ז) "והתקיעה היא קול ארוך ממושך, והשברים שלשה קולות קצרים שכל אחד מהם הוא כשליש הקול הארוך, והתרועה קול ארוך רועד כאורך הראשון, וזאת צורתם..." וצייר התקיעה קו ארוך ישר, והשברים ג' קוים קצרים, והתרועה קו ארוך רועד כצורת 'שלשלת'.

התקיעות למעשה

- תקיעה -** בתשר"ת: כל תקיעה 18 כחות ומעט יותר.
בתש"ת: כל תקיעה 9 כחות ומעט יותר.
בתר"ת: כל תקיעה 9 כחות.
- שברים -** בתשר"ת ובתש"ת: כל שבר 3 כחות, וג' השברים יחד 9 כחות (ומעט יותר), ויזהר שלא יאריך בשבר אחד 9 כחות.
- תרועה -** בתשר"ת ובתר"ת: התרועה 9 כחות.

האם להוסיף על השיעורים הנ"ל:

כתב השו"ע דאפשר להאריך ב"תקיעה" וב"תרועה" יותר מהשיעורים הנ"ל, דאין להם שיעור למעלה, וכן ב"שברים" אפשר להוסיף על ג' שברים ולעשות ד' או ה' שברים, והמשנה ברורה (פ"ק י"ב) כתב דלגבי "שברים" יש פוסקים המחמירים שלא להוסיף, ונכון לחוש לדבריהם לכתחילה שלא לעשות יותר מג' שברים, עכ"ד. וכן נוהגין העולם שב"תקיעה" ו"תרועה" מוסיפין על השיעורים הנ"ל.

נשימה אחת או ב' נשימות:

נתבאר לעיל מחלוקת הראשונים האם לעשות ה"שברים" ו"תרועה" שבתשר"ת בנשימה אחת או ב' נשימות, וכתב השו"ע (תק"ד) דירא שמים יצא ידי שניהם ובתקיעות דמיושב יעשה בנשימה אחת, ובתקיעות דמעומד יעשה ב' נשימות, והרמ"א כתב דהמנהג לעשות הכל ב' נשימות, וכתב המשנה ברורה דמ"מ אם עשה בנשימה אחת יצא, ובלוח לארץ ישראל (מסגרי"מ טוקלינסקי ז"ל) כתב דהמנהג בארץ ישראל הוא כמ"ש השו"ע שבתקיעות דמיושב עושין בנשימה אחת ובתקיעות דמעומד ב' נשימות.

ולעיל נתבאר מחלוקת המשנה ברורה והחזו"א בביאור ב' שיטות אלו מה נקרא "נשימה אחת" ומה נקרא "ב' נשימות" (והאם לנשום בפועל).

ולפי בדיקות שנעשו נתברר:

דבתקיעה הנמשכת "שניה אחת" יש 7-8 כחות.
 ושיעור "כדי נשימה" הוא קרוב ל"שניה אחת" (-מעט פחות מ"שניה").

ולפי"ז:

אורך תקיעה דתשר"ת: קרוב ל-3 שניות (לפחות).
 אורך תקיעה דתש"ת: 1.75 שניות (לפחות).
 אורך תקיעה דתר"ת: 1.5 שניות (לפחות).
 אורך השברים (עם ההפסקות שבין שבר לשבר): לא יותר מ-1.75 שניות.
 אורך התרועה: 1.5 שניות (לפחות).

- - -

באלו תקיעות לכוון לצאת יד"ח מדאורייתא

ביום ב' דר"ה - כל התקיעות הם מדרבנן (דהרי יו"ט ב' הוא מדרבנן), ויזהר שלא לכוון בתקיעות לצאת יד"ח מדאורייתא, כיון שלפמש"כ הרמב"ם (פ"ג מממרים ה"ט) עובר משום "בל תוסיף" שאומר על מצוה דרבנן שהיא מדאורייתא, (רע"ע מנחת חינוך מצוה תנ"ד).

ביום א' דר"ה - החיוב תקיעה הוא מדאורייתא, ורבנן הוסיפו עוד תקיעות, וא"כ בחלק מהתקיעות מקיימים מצות עשה דאורייתא, ובחלק מהתקיעות מקיימים מצוה דרבנן, [ויזהר שלא לכוון בכל התקיעות לצאת יד"ח מדאורייתא כי עובר משום "בל תוסיף" וכנ"ל], **ויש לברר באלו מהתקיעות עדיף לכוון לצאת יד"ח מדאורייתא, האם בתקיעות דמיושב שהם סמוך לברכה, או בתקיעות דמעומד שהם על סדר מלכיות זכרונות ושופרות:**

וברש"י (ר"ה לד. ד"ה ומניין, ונחומש ויקרא כ"ג כ"ד, ונחמילס פרק פ"ט פסוק ט"ז) נראה דס"ל דהוי חיוב דאורייתא להזכיר בראש השנה פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות ולתקוע עליהן (וכמו שדרשו בגמ' ר"ה (3)). מפסוקים שצריך להזכיר בראש השנה פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות), ולפי"ז ודאי ס"ל לרש"י דאת התקיעות דאורייתא אנו יוצאין יד"ח בתקיעות דמעומד שהם על סדר מלכיות זכרונות ושופרות, אבל הרמב"ם (פ"ה) ויקרא כ"ג כ"ד, ונדרש לר"ס) כתב להדיא דחיוב הזכרת פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות הוא מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא, ומוכיח זאת הרמב"ם מדאמרו בגמ' (ר"ה לד:) "הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכין, פשיטא הא דאורייתא והא דרבנן", הרי מוכח דהתפילה והפסוקים שמזכירין בתפילה הם מדרבנן (וממילא אף החיוב לתקוע על סדר מלכיות זכרונות ושופרות הוא רק מדרבנן), וא"כ לשיטת הרמב"ם מדאורייתא יכול לצאת יד"ח בין בתקיעות דמיושב ובין בתקיעות דמעומד, דמדאורייתא יוצא יד"ח גם אם לא בירך על תקיעת שופר, וגם אם לא תקע על סדר מלכיות זכרונות ושופרות, אלא שכיון שרבנן תקנו לברך על מצות שופר וגם תקנו לתקוע על סדר מלכיות זכרונות ושופרות, א"כ יש להסתפק באיזה מהתקיעות עדיף טפי לכוון לצאת יד"ח מדאורייתא.⁶

⁶ ואולי קיים נידון זה אף בתקיעות של יום ב', דאע"פ שכל התקיעות ביום זה הם מדרבנן, מ"מ באלו תקיעות לכוון לצאת את עיקר הדין, ואלו תקיעות הם רק מהתקנה להגיע למאה קולות.

ונחלקו בענין זה הראשונים והפוסקים :

התוס' (פסחים קטו. ד"ה מתקין), **הרא"ש** (פסחים פ"א סי' י') **בשם ר"ת, הט"ז** (תקל"ב סק"ב) **בדעת הטור, הרדב"ז** (ח"ד סי' אלף ק"א), **המור וקציעה** (תקפ"ה א'), **המחזיק ברכה** (תקפ"ה א'), **והערוך השולחן** (תקפ"ה ב' ג'), נוקטים דאם המצוה דאורייתא יוצאין יד"ח בתקיעות דמעומד שהם על סדר הברכות (-מלכיות זכרונות ושופרות), והתקיעות דמיושב הם רק תקנה דרבנן כדי לערבב את השטן, שכאשר נגיע לתקיעות דמעומד שבהם יוצאין יד"ח יהיה השטן מעורבב, (בדעת הטור ע"ע טור סי' תקפ"ה ובנוש"כ שם, ובטור סי' תקצ"ב).

ומאידך **הרי"ף** (י"א. בדפי הרי"ף), **רא"ש** בשם **ראבי"ה**⁷, **ריטב"א** ו**רבינו חננאל** (לד). כתבו להדיא שכבר יצאנו יד"ח מדאורייתא בתקיעות דמיושב, וז"ל הריטב"א "...והנכון בזה, דמדינא הרי יצאנו יד"ח מצות שופר בתקיעה דמיושב, ואין תקיעות שעל סדר ברכות באות לחובת מצות שופר אלא לחובת תפילה בציבור להעלות תפילה בתרועה..." עכ"ל, וכבר כתב השבלי הלקט (סי' ע"א) שנחלקו בענין זה הראשונים, ועיי"ש שהאריך בזה.

ושמעתי מאמו"ר שליט"א להוכיח **מהתוס'** (ר"ה לנ) שהקשו היאך יוצאין יד"ח בתקיעות דמיושב הרי הם ללא סדר הברכות מלכיות זכרונות ושופרות (ועיי"ש מה שתירצו), ואם דעתם שיוצאין יד"ח בתקיעות דמעומד, מאי קשיא להו על תקיעות דמיושב שהם רק תקנה דרבנן לערבב השטן ובהם לא צריך שיהיו על סדר מלכיות זכרונות ושופרות, אלא ע"כ כוונתם דבתקיעות דמיושב יוצאין יד"ח מדאורייתא, וכבר דייק החזו"א (או"ח סוף סי' קכ"ד לפסחים קטו). מדברי תוס' הללו דס"ל דבתקיעות דמיושב יוצאין יד"ח מדאורייתא, והעיר החזו"א שזה דלא כתוס' פסחים הנ"ל שכתבו דאם עיקר המצוה מקיימין בתקיעות דמעומד.

וכן נקטו בפשיטות **השאגת אריה** (סוף סי' ק"ח) **האבני נזר** (או"ח סי' תמ"ח ס"ק ו') **והחזו"א** (או"ח סי' קל"ז ס"ק א', וס"ק ב' ד"ה ל"ג ב', וס"ק ד') דבתקיעות דמיושב יוצאין יד"ח מדאורייתא, ותקיעות דמעומד הם מדרבנן.

⁷ הרא"ש (סוכה פ"ג סי' כ"ו בסוף המשנה) כתב בשם הראבי"ה שעיקר התקיעות הם התקיעות דמיושב, והתקיעות דעמידה הן הערבוב (-וכל דבריו שם הם לשון הראבי"ה, גם מה שכתב "כדפרישית בראש השנה" הוא לשון הראבי"ה ולא לשון הרא"ש עצמו, וא"כ אין ראיה מדבריו שם מה דעת הרא"ש עצמו בזה, וכמו שהובא שהרא"ש עצמו בפסחים כתב בשם ר"ת דאם המצוה דאורייתא יוצאין בתקיעות דמעומד).

דעת המשנה ברורה:

המשנה ברורה (בסימן תקל"ג סק"ג) כתב להדיא וז"ל "...שכבר יצאנו ידי חובתינו מן התורה בתקיעות דמיושב..." וכן משמעות דבריו בסימן תקצ"א סק"א (בשם המג"א בשם הרשב"א), ובסימן תקפ"ה סק"ד (בשם המג"א), שכבר יצאנו יד"ח מדאורייתא בתקיעות דמיושב.

אלא שמעוררין העולם דהרי בסימן תק"צ ס"ק ל"ה כתב המשנה ברורה (בשם המג"א) על תקיעות דמעומד שהם "עיקר", וז"ל: "ודע עוד דבכל זה אפילו תקע בתקיעות דמיושב צריך לחזור, ולא נאמר דנסמוך על תקיעות דמעומד, דכיון שבירך על אלו צריך לעשותן כהוגן, וגם בתקיעות דמעומד צריך לחזור דהם עיקר, אבל אם טעה בתקיעות שאחר התפילה אין בכך כלום" עכ"ל, ולכאורה זה סתירה גם בדברי המג"א וגם בדברי המשנה ברורה, וביאר אאמו"ר שליט"א דאין כוונת המג"א והמשנה ברורה כאן לומר שתקיעות דמעומד הם "עיקר" יותר מתקיעות דמיושב ושיוצאין בתקיעות דמעומד יד"ח מדאורייתא, אלא כוונתם דכיון שתקיעות דמעומד הם על סדר מלכיות זכרונות ושופרות יש להקפיד בהם מאוד, ולחזור עליהם אם טעה בהם, ואין זה כתקיעות שלאחר התפילה שאם טעה בהם אין בכך כלום.

והנה בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' אלף ק"ה) ביאר הטעם שאין עומדין בתקיעות דמיושב: משום שאת עיקר התקיעות יוצאין יד"ח בתקיעות דמעומד, והתקיעות דמיושב הם רק כדי לערבב השטן שיהיה מעורבב כשיגיעו לתקיעות דמעומד, ולכן מפני כבוד הציבור לא הטריחם לעמוד בתקיעות דמיושב מפני שהם עתידים לעמוד בתקיעות דמעומד שהם העיקר, עכ"ד, והמשנה ברורה (תקפ"ה ס"ק ב') לא הביא את כל דברי הרדב"ז הללו, אלא רק כתב בשמו דלא הטריחו את הציבור לעמוד בתקיעות דמיושב מפני כבוד הציבור ומפני שעתידים לשמוע מעומד התקיעות שעל סדר הברכות מלכיות זכרונות ושופרות, וצל"ע אם אפשר לדייק מזה מה דעת המשנה ברורה בנידון דידן.

(וע"ע שו"ע תקצ"ב ג' ומשנה ברורה שם ס"ק ח', וגם משם אין הכרע בענין זה, די"ל דאע"פ שיצא יד"ח מדאורייתא בתקיעות דמיושב, מ"מ כיון שמדרבנן יש מצוה לתקוע במעומד, קאי הברכה גם על המצוה דרבנן).

(ע"ע כף החיים תקפ"ה אות ב').

לכוון לצאת ידי חובה "כפי הדין":

כיון שנחלקו הראשונים וגדולי הפוסקים היכן עדיף טפי לצאת יד"ח מדאורייתא, בתקיעות דמיושב או דמעומד, נראה שיכוון לצאת יד"ח "כפי הדין", ובפרט שהרי חוץ מהנידון הנ"ל יש עוד נידונים נוספים שלא ידעין בבירור היאך יש לנהוג בהם למעשה, דהרי מספקא לן אלו תקיעות הם מדאורייתא האם תשר"ת או תש"ת או תר"ת, ועוד נחלקו הראשונים האם לעשות השברים ותרועה שבתשר"ת בנשימה אחת או בב' נשימות, והובא לעיל בשם הפוסקים דירא שמים יצא ידי שניהם דהיינו שיעשה בתקיעות דמיושב בנשימה אחת, ובתקיעות דמעומד בב' נשימות, א"כ ודאי דצריך לכוון לצאת יד"ח "כפי הדין".

אנשים חלשים הבאים לבית הכנסת רק לחלק מהתקיעות:

הנה ישנם אנשים חלשים הבאים לבית הכנסת לשמוע רק חלק מהתקיעות (שלושים קולות דמיושב או דמעומד), ויש לעורר דכשהתוקע מכוון לצאת יד"ח "כפי הדין", אזי אם כלפי שמיא גליא דעדיף לצאת יד"ח מדאורייתא בתקיעות דמעומד, נמצא שהתוקע מכוון בתקיעות דמיושב לצאת יד"ח רק **מדרבנן**, וכיצד יכולים אנשים לצאת יד"ח **מדאורייתא** בתקיעות אלו, (וכן להיפך אם כלפי שמיא גליא דעדיף לצאת יד"ח מדאורייתא בתקיעות דמיושב, נמצא שהתוקע מכוון בתקיעות דמעומד לצאת יד"ח רק **מדרבנן**, וכיצד יכולים אנשים לצאת יד"ח **מדאורייתא** בתקיעות אלו).

ושמעתי ליישב: דכשם שקיי"ל שאם כבר יצא יד"ח תקיעת שופר, יכול לתקוע כדי להוציא אחרים יד"ח אע"פ שהתוקע לא מכוון לצאת יד"ח בעצמו בתקיעות אלו (רמ"א תקפ"ה ז', משנה ב' חורס תקפ"ט סק"א) והוא מדין "ערבות", וכמו"כ היכא שהתוקע עצמו עדיין לא יצא יד"ח, ג"כ הוא יכול לתקוע כדי להוציא אחרים יד"ח, ולכוון שהוא עצמו לא יוצא יד"ח בתקיעות אלו אלא רק בתקיעות שיתקע אח"כ לעצמו (מטה אפרים תקפ"ה ט', והגהות לחם הפנים על קי"ז שו"ע קכ"ט י"ט) [וכן מצינו בשו"ע או"ח (רע"ג ד', רס"ט א' ומשנ"ז סק"ד) שיכול לקדש להוציא אחרים יד"ח קידוש, אע"פ שהוא עצמו אינו יוצא בזה יד"ח, רק ייצא יד"ח אח"כ בקידוש שיעשה לעצמו], א"כ ה"ה נמי דבין אם התוקע כבר יצא יד"ח מדאורייתא ובין אם עדיין לא יצא יד"ח

מדאורייתא, יכול הוא לתקוע ולכוון שבתקיעות אלו הוא עצמו יוצא יד"ח מדרבנן, ואת האחרים הוא מוציא בהם יד"ח מדאורייתא [וכמו שמצינו בשו"ע או"ח (ק"ז ד') דמי שאכל פת בשיעור "כזית" ומברך ברכת המזון מדרבנן, יכול בברכה זו להוציא יד"ח את מי שאכל כדי "שביעה" ונתחייב בברכת המזון מדאורייתא, וכמו"כ מצינו בדגול מרבבה ורעק"א (או"ח ריש סי' רע"א) דמי שהתפלל ערבית בליל שבת ויצא בזה יד"ח קידוש **מדאורייתא** (כיון שהזכיר את השבת), אזי אח"כ כשמקדש על הכוס לקיים המצוה **דרבנן** שתקנו לקדש על הכוס, יכול בקידוש זה להוציא יד"ח איש אחר שעדיין לא התפלל ערבית וחייב בקידוש **מדאורייתא**, וכדקיי"ל בכל המצוות דאע"פ שיצא מוציא מדין ערבות, עכ"ד, הרי להדיא דאע"פ שכבר יצא יד"ח מדאורייתא ועכשיו עושה קידוש מדרבנן, יכול להוציא בזה יד"ח את מי שחייב בקידוש מדאורייתא, וה"ה בנידון דידן יכול התוקע לתקוע תקיעות שיוצא בהם יד"ח מדרבנן ולהוציא בזה אחרים יד"ח מדאורייתא ⁸].

ולפי"ז צריך התוקע לכוון כך: א) שהוא עצמו יוצא יד"ח "כפי הדין", וגם את השומעים הוא מכוון להוציא יד"ח "כפי הדין", ב) ואם יש מהשומעים מי שירצה לצאת יד"ח "מדאורייתא" בתקיעות מסוימות, הרי הוא מכוון להוציא יד"ח מדאורייתא באיזה מהתקיעות שירצה לצאת יד"ח מדאורייתא (אפי' אם הוא עצמו יוצא בתקיעות אלו רק מדרבנן), ואפשר שכוונה ב' כבר כלולה בכוונה א', כלומר שבזה שמכוון להוציא את השומעים יד"ח "כפי הדין", כלול בזה כוונה ב' שכל אחד מהשומעים ייצא יד"ח מדאורייתא כפי שעדיף לו במקרה שלו.

⁸ ועוד יש להוכיח כן ממה שכתב הר"ן (ר"ה יא: בדפי הרי"ף סד"ה גמ') בשם הירושלמי (ברכות פ"ב ה"א דף יב: ומגילה פ"ב ה"ב דף יט.) **"היה זה צריך פשוטה ראשונה, וזה צריך פשוטה אחרונה, תקיעה אחת מוציאה את שניהם"**, וכן הובא בבית יוסף ונפסק בשו"ע (תקפ"ח ד'), וכתב הקרבן העדה (מגילה שם) דמיירי שהתוקע עצמו מכוון באותה תקיעה להוציא את ראובן יד"ח תקיעה ראשונה של הסדר ואת שמעון יד"ח תקיעה אחרונה של הסדר, ואמנם בירושלמי שם הוא בעיא דלא איפשיטא האם אפשר לעשות כן, מ"מ הר"ן והבית יוסף הרי כתבו בפשיטות בשם הירושלמי דמהני, וכן נפסק בשו"ע הנ"ל, א"כ ה"ה דיכול לכוון ב' כוונות שונות לצאת בעצמו יד"ח מדרבנן ולהוציא אחרים יד"ח מדאורייתא, ואמנם כתב הר"ן (ר"ה ט: בדפי הרי"ף ד"ה ואין, יובא לשונו לקמן הערה 11) דהתוקע ומכוון למצוה אחת, אין השומע יכול לצאת בזה ידי חובת מצוה אחרת (אפי' למ"ד מצוות אין צריכות כוונה), מ"מ היינו דוקא כשהתוקע מכוון למצוה **אחת** אין השומע יכול לצאת בזה למצוה **אחרת**, אבל כשהתוקע עצמו מכוון להדיא את ב' הכוונות (להוציא את ראובן תקיעה ראשונה ואת שמעון תקיעה אחרונה, א"נ לצאת בזה בעצמו תקיעות **דרבנן**, ולהוציא אחרים יד"ח **מדאורייתא**) מהני שפיר.

תקיעה ישרה מתחילה ועד סוף

בספר מועדים וזמנים (ח"א ס' ה' אות ג' ובסעריה עס) מביא עדויות שהמהרי"ל דיסקין היה נזהר מאוד ב"תקיעה" שתהא ישרה מתחילתה ועד סופה, ולא כבעלי תקיעה שבתחילת התקיעה או בסופה עושין כמין "שבר" (או שבאמצע התקיעה משתנה קול התקיעה ע"י עליות וירידות).

והביא לזה מקור מדברי הרמב"ן (בדרכי לר"ה ד"ה וכתוב בתוספות) שכתב דהתקיעה היא "קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לשורר ולרנן" עכ"ל, ועוד הביא לזה סמך מדברי הריטב"א (ר"ה לנ) שכתב וז"ל: "וכשעושין תקיעה ומשברין אותה בסופה אינו יפה, שהרי אותו קול שעושין בסופה אינו נידון מקול התקיעה שהיא פשוטה, והו"ל שבר באפי נפשיה, והוי הפסקה" עכ"ל הריטב"א.

והנה מה שכתב הריטב"א דמטעם "הפסק" אסור לשבור התקיעה בסופה, כוונתו לסוף התקיעה הראשונה של הסדר, בין בתשר"ת בין בתש"ת ובין בתר"ת, דע"י ששובר את סוף התקיעה הראשונה הרי זה כמו שהוסיף עוד "שבר" והוי הפסק בין התקיעה לשברים או לתרועה, דאמנם בתשר"ת ובתש"ת אינו מעכב אם הוסיף על השברים (כמו שכתב השו"ע תק"צ ג' וע"ע משנ"ב ס"ק י"א), מ"מ היינו דוקא כשעושה את כל השברים בנשימה אחת, אבל הכא שמפסיק בנשימה בין השבר שהוסיף לבין ג' השברים שאחריו, לא מצטרף שבר זה עם ג' השברים שאחריו אלא הוא שבר באפי נפשיה והוי הפסק בין התקיעה לשברים (כמו שכתב השו"ע תק"צ ח'), וזהו כוונת הריטב"א שכתב "והו"ל שבר באפי נפשיה" כלומר שאינו מצטרף לשאר השברים אלא הוא שבר נפרד לעצמו והוי "הפסק".

(ואמנם הריטב"א נקט לשון שאותם העושין כן "אינו יפה" ולשון זה משמע לכאורה שרק לכתחילה אסור לעשות כן ואינו לעיכובא, מ"מ ודאי כוונתו שהעושה כן לא יצא ידי"ח מטעם "הפסק", וכן נפסק בשו"ע תק"צ ח').

ומהאי טעמא גם אסור לשבור את תחילת התקיעה האחרונה של הסדר, משום דהו"ל שבר נפרד לעצמו והוי "הפסק" בין השברים או התרועה לבין התקיעה האחרונה.

ומ"מ עולה מדברי הריטב"א דהיכא דליכא משום "הפסק", וכגון בסוף התקיעה האחרונה של הסדר, או בתחילת התקיעה הראשונה של הסדר, אין חשש אם ישברנו (וצ"ל דמיירי שבתקיעה עצמה היה שיעור הנצרך לתקיעה, דאל"כ הרי ה"שבר" לא יכול להשלים את שיעור התקיעה דאינו קול ישר כתקיעה).

ולכאור' היה נראה לבאר טעם אחר שאסור לשבור התקיעה בתחילתה או בסופה (אף היכא דליכא משום "הפסק"): משום ש"תקיעה" צריך שיהא לה ראש וסוף, וכדתנן (ר"פ לז:) תקע בראשונה ומשך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת, דאי אפשר להחשיבו כב' תקיעות כיון שנעשו ברציפות וליכא ראש וסוף לכל אחת מהן, א"כ הכי נמי כש"שובר" את תחילת התקיעה או את סופה, הרי נהפך ראשו או סופו ל"שבר" ונמצא שעשה ברציפות תקיעה ושובר, וממילא חסר ראש או סוף של ה"תקיעה", ויש לבאר מדוע הריטב"א לא פירש כן.

התשובה היא: כתבו הראשונים דדוקא ב' תקיעות שעשאן ברציפות (תקיעה אחת ארוכה) פסלינן מטעם שאין לכל אחת מהן ראש וסוף, דלא ניכר שינוי באמצע התקיעה להבדיל בין סוף הראשונה לתחילת האחרונה, אבל תקיעה ושברים או תקיעה ותרועה אפי' אם לא הפסיק ביניהם כלל כשר כיון דע"י שינוי הקול הניכר ביניהם חשיב שיש לכל אחת מהן ראש וסוף, וז"ל הרמב"ן (ר"פ כז:) "והוי יודע שמה ששינונו אין בידו אלא אחת דוקא בתקיעה ותקיעה לפי שכיון שאין לה שיעור למעלה עדיין תקיעה אחת היא... אבל תקע והריע בבת אחת יצא ועולות לו לתקיעה ותרועה לפי ששינוי קול התרועה או התקיעה הוה ראש לה ולא מיקריא תחילה בלא סוף וסוף בלא תחילה, ולמדתי מן הירושלמי..." עכ"ל, וז"ל **הרשב"א** (ר"פ לד. סד"ס ודילמא) "...ואע"ג דתנן משך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת, התם משום דהכל קול אחד, ואפסוקי תקיעתא מהדדי בקול אחד לא מפסקינן, אבל תקיעה ושברים ותרועה כל אחד ניכר בקולו, והלכך עולין לו אפילו בנפיחה אחת" עכ"ל, וכן כתבו **הח"י הר"ן** (ר"פ לד. סה"ע) **והראב"ה** (סי' תקמ"ב), וכן כתב **הריטב"א** וז"ל "וכי אמרינן שצריך הפסקה, דוקא בין ב' תקיעות לפי שקולותיהן שוין, אבל תקיעה ותרועה אע"פ שלא הפסיק ביניהם כלל יצא, ששינוי הקול זהו הפסקתו" עכ"ל (וע"ע בהמשך דברי הריטב"א שם ובביאור המגיה הערה 387).

וא"כ י"ל דזוהי סברת הריטב"א דבנידון דידן ששובר את סוף התקיעה לא נפסלת התקיעה מטעם שחסר לה "סוף", כיון דע"י שינוי הקול שנשתנה מתקיעה ל"שבר" נחשב שיש "סוף" לתקיעה (ורק מטעם "הפסק" פסל זאת הריטב"א).

ואמנם יש מקום לחלק בין היכא שעשה תקיעה ותרועה רצופין לבין נידון דידן ש"שובר" את סוף התקיעה, דכשעושה תקיעה ותרועה רצופין הרי כדי לעבור מתקיעה לתרועה על כרחך נוצר ביניהם איזה הפסק מועט מאוד שאין בו שום קול ועי"ז ניכר סוף התקיעה, משא"כ בנידון דידן ש"שובר" את סוף התקיעה הרי אין ביניהם שום הפסק כלל, מ"מ מלשון הראשונים נראה דלא ה"הפסק" המועט שבין התקיעה לתרועה גורם להחשב שיש לתקיעה סוף, אלא "שינוי הקול" מתקיעה לתרועה, וזה קיים גם בנידון דידן שיש "שינוי קול" מתקיעה לשבר,⁹ ועוד שהרי הרשב"א והח"א הר"ן כתבו להדיא דה"ה תקיעה ושברים שעשאו ברציפות ג"כ נחשב שיש להם ראש וסוף ע"י "שינוי הקול" וזהו ממש כנידון דידן ש"שבר" את סוף התקיעה ונעשה שבר סמוך לתקיעה ואין ביניהם שום הפסק כלל, ועוד דמזה שהריטב"א לא ביאר הטעם שכששובר את סוף התקיעה חסר "סוף" לתקיעה, זה גופא ראייה דס"ל דבכה"ג לא חסר "סוף" לתקיעה כיון דשינוי הקול הניכר ביניהם חשיב "סוף".

והנה בשו"ע (תק"ז סעיף ה') "אם תקע תר"ת בנשימה אחת יצא, ויש מי שאומר שלא יצא" הדיעה הראשונה היא דעת הראשונים הנ"ל (עפ"י הירושלמי) דדוקא תקיעה ארוכה אי אפשר לחלקה לשתיים, דחסר סוף וראש כיון דליכא היכרא ביניהם, אבל כשעשה ברציפות תר"ת שיש היכר בין התקיעה לתרועה ולתקיעה, הרי זה נחשב שיש לכל אחד מהן ראש וסוף, והדיעה השניה ס"ל דכל שעשאו בנשימה אחת חשיב שאין סוף וראש לכל אחת מהן, וכמו שביאר בספר צרור החיים (מתלמיד הרשב"א, עמ' פ"ג) וז"ל "אבל בין תקיעה לתרועה יש אומרים שצריך להנשים שאם לא כן אין

⁹ ועוד שאם בזמן הראשונים היו עושין התרועה (לא קולות קצרים מופסקין כמו שאנו עושין, אלא) מתרעשת בקול יללה כמו שהובא לעיל (בהערה 5) בשם סידור רב סעדיה גאון, א"כ יוצא שהראשונים דיברו על תקיעה ותרועה הסמוכין זה לזה ללא שום הפסק ביניהם, ועל זה כתבו דחשיב שיש סוף לתקיעה ע"י "שינוי הקול" גרידא.

כאן לא ראש ולא סוף, ויש עושין כל הסימן בבת אחת וסמכו על הירושלמי דתני עשאן בנפיקה אחת יצא" עכ"ל.

ולפי"ז נידון דידן תלוי בב' הדיעות שבשו"ע סעיף ה', דכש"שובר" את סוף התקיעה או את תחילתה, וכתב הריטב"א דחשיב כ"שבר" נפרד ולא נפסלת התקיעה, דחשיב שיש לה ראש וסוף ע"י שינוי הקול, אזי כך הדין דוקא לדיעה א' שבשו"ע, אבל לדיעה ב' שבשו"ע דכל שעשאן בנשימה אחת חשיב שאין ראש וסוף ה"ה בנידון דידן שעשה את התקיעה והשבר בנשימה אחת חשיב שאין לתקיעה סוף או ראש ופסול (אפי"ה היכא דליכא משום "הפסק"), ולכתחילה יש לחוש לדיעה ב' שבשו"ע (אע"פ שקיי"ל בדבריו 'סתם ויש הלכה כסתם') וכמו שנתבאר במקו"א.

נמצא א"כ:

א. יש להזהר שתהא התקיעה ישרה מתחילתה ועד סופה, ולא כאותם שעושין בתחילתה או בסופה כמין "שבר" (או שבאמצע התקיעה משתנה קול התקיעה ע"י עליות וירידות).

ב. אם עשה "שבר" בסוף תקיעה ראשונה של הסדר, או בתחילת תקיעה אחרונה של הסדר - הו"ל שבר באפי נפשיה והוי "הפסק" בתקיעות ולא יצא יד"ח.

ג. ואם עשה כן בתחילת תקיעה ראשונה של הסדר, או בסוף תקיעה אחרונה של הסדר - אין בזה משום "הפסק", ולדיעה א' שבשו"ע סעיף ה' יצא יד"ח דחשיב שיש לתקיעה זו ראש וסוף (-ובתנאי שבתקיעה עצמה יש שיעור תקיעה ללא השבר), ולדיעה ב' שבשו"ע שם לא יצא יד"ח דחשיב שאין לתקיעה זו ראש או סוף, וקיי"ל בדברי השו"ע 'סתם ויש הלכה כסתם' א"כ יצא יד"ח, אבל לכתחילה יש להזהר מזה כדי לחוש לדיעה ב'.

בענין "נתקל" בתקיעות

ז"ל הרא"ש (ר"ה פ"ד ס' י"א) "...ופעמים רבות שהתוקע מתחיל לתקוע ואין הקול עולה לו יפה, ופוסק, ומתחיל לתקוע או להריע, ולא מיפסיל בשביל שהפסיק בקול קצר שהשמיע בשופר, דלא מקרי הפסק כיון שאין זה קול אחר כיון שהוא מעין התקיעה או התרועה אלא שלא היה כשיעור..." עכ"ל, מבואר בדברי הרא"ש להדיא שכתב כן בין לענין נתקל בתקיעה, ובין לענין נתקל בתרועה, דלא הוי "הפסק", ולא הפסיד הסדר רק יחזור על אותה תקיעה או תרועה שנתקלקלה.

וגם לפני כן כשהביא הרא"ש את המעשה שאירע במגנצא שהתוקע תקע רק ב' שברים ובטעות התחיל להריע, דימה זאת הרא"ש בשם הראב"ן ל"נתקל בשברים" שלא הפסיד את כל הסדר וז"ל "...והוה ליה כמו נתקל בשברים שחוזר עליו...", כלומר פשוט לו שב"נתקל בשברים" לא הפסיד את כל הסדר, ומדמה לזה דה"ה אם לא "נתקל" בשברים אלא באמצע השברים התחיל להריע, ג"כ לא הפסיד כל הסדר, וכוונתו לדמותם דבין בנתקל בשברים ובין בהתחיל להריע הוא לא עשה "קול אחר" הלכך לא הפסיד הסדר.

דין "נתקל" לא נזכר בשולחן ערוך כלל, לא לענין נתקל בתקיעה ולא לענין נתקל בשברים-תרועה, רק פסק השו"ע (בסימן תק"צ סעיף ז') את הנידון של מעשה דמגנצא שלאחר ב' שברים התחיל להריע, והמשנה ברורה שם (ס"ק כ"ז, כ"ט) הזכיר אימתי זה דומה ל"נתקל בשברים" שאינו מפסיד הסדר, ואימתי אינו דומה ל"נתקל בשברים", כלומר פשוט לו למשנה ברורה שב"נתקל בשברים" לא הפסיד את כל הסדר.

וכן אח"כ (בסעיף ח' ס"ק ל"ד) כתב המשנה ברורה את דין "נתקל בתקיעה" וז"ל "וה"ה אם התחיל לתקוע ואין הקול עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית, נחשבת הכל לתקיעה אחת" עכ"ל.

כלומר פשוט לו למשנה ברורה שבין ב"נתקל בתקיעה" ובין ב"נתקל בשברים" לא הפסיד את כל הסדר, ומקורו מהרא"ש הנ"ל.

ובטעם הדבר שב"נתקל" לא הפסיד את כל הסדר, ביאר הרא"ש (הנ"ל) וז"ל **"...כיון שאין זה קול אחר כיון שהוא מעין התקיעה או התרועה, אלא שלא היה כשיעור..."**, ויש להבין כוונתו מדוע זה לא נחשב "קול אחר", הרי אם הוא צריך לעשות "תקיעה" ונתקל ויצא קול קצר הרי זה נעשה "שבר" או "תרועה", [ואם היה סובר הרא"ש ד"שבר" שונה מתקיעה בצורת הקול, היה אפ"ל דכוונתו שכיון שזה היה קול ישר קצר, ולא קול שבור, אינו "שבר" אלא "תקיעה קצרה" (ובתנאי שעשה לכה"פ ב' כוחות, דאל"כ עדיין הוי קול של "תרועה"), אבל הרי לפי האמת סובר הרא"ש דאף השבר הוא ישר כמו תקיעה, וכמו שנתבאר לעיל דכך מוכח מזה שהזהיר הרא"ש לא להאריך בשבר כדי שיעור תקיעה], ועיין מה שהאריך אאמו"ר שליט"א בביאור דברי הרא"ש, בקונטרס 'בענין הפסק בתקיעות' (אלול תשס"ה).

ואאמו"ר שליט"א שמע פעמים רבות מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שצריך לחזור מתחילת הסדר על כל "נתקל", ולכאור' צ"ב מדוע פסק כן הגרש"ז דלא כהמבואר להדיא ברא"ש ובמשנה ברורה הנ"ל שבנתקל לא הפסיד הסדר, **ובישוב דעתו אמר אאמו"ר שליט"א: די"ל דדוקא כשנתקל ומיד המשיך באותה נשימה ותקע את התקיעה הנכונה, בכה"ג לא הצריך הרא"ש לחזור, אבל אם כשנתקל הפסיק בנשימה ורוצה עכשיו להמשיך לתקוע בנשימה אחרת, צריך לחזור מתחילת הסדר, והמקור לחלק כן הוא מדיוק לשון המשנה ברורה הנ"ל (ס"ק ל"ד) (על מה שכתב השו"ע שאם הפסיק ואח"כ הוסיף עוד שבר רביעי הוי "הפסק", ביאר המשנ"ב וז"ל):** "היינו שהיה בשתי נשימות, דאם היה בנשימה אחת נחשב כאחת וכשר... (-ולפי"ז מוסיף המשנ"ב לענין "נתקל" וז"ל: **והוא הדין אם התחיל לתקוע ואין הקול עולה יפה ומתחיל לתקוע שנית נחשבת הכל לתקיעה אחת**" עכ"ל, ויש לבאר מה כוונת המשנה ברורה שהוסיף כאן את דין "נתקל" וכתב זאת בלשון "והוא הדין...", והתשובה היא: דכוונתו דאף לענין "נתקל" תלוי אם זה היה בנשימה אחת או בב' נשימות, דדוקא כשזה בנשימה אחת סגי לחזור על אותה תקיעה גרידא, (וכל דברי המשנ"ב הללו (ס"ק ל"ד) מקורם מהמג"א (ס"ק י"א) וגם במג"א מבואר שזוהי כוונתו, וע"ע משנה ברורה לעיל ס"ק כ"ז בשם הגר"א שחילק לענין "נתקל" בשברים בין אם היה בנשימה אחת או בב' נשימות, וע"ע שער הציון ס"ק ל"ב).

שיעור תקיעה כאורך תרועה המחוייבת או כאורך תרועה שעשה בפועל

במשנה ובברייתא ראש השנה (ל: ז.) קתני "שיעור תקיעה כתרועה", ונתבאר לעיל דבכל סדר שיעור התקיעה הוא כשיעור התרועה של אותו סדר, בתר"ת שיעור התקיעה כתרועה, ובתש"ת שיעור התקיעה כשברים, ובתשר"ת שיעור התקיעה כשברים ותרועה יחד.

ויש לדון היכא שהאריך בשברים או בתרועה יותר מהשיעור הנצרך מצד הדין (-וכמו שנפסק בשו"ע תק"צ ג' דרשאי לעשות כן), האם כנגד זה צריך להאריך גם את התקיעה שתהא כאורך התרועה שעשה בפועל, או שסגי תקיעה כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין:

ואאמו"ר שליט"א הכריח מדברי התוס' (ר"ה ל:) דסגי תקיעה כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין ולא בעינן כשיעור תרועה שעשה בפועל, דהנה כתבו תוס' דמי שהאריך בשבר (-כשיטת תוס' עד ח' כחות) וקיצר בתקיעה (-כשיטת רש"י ג' כחות), לא יצא יד"ח לא כמר ולא כמר, והרי תיפוק ליה דבכה"ג בלא"ה לא יצא יד"ח מכיון שלא האריך בתקיעה כשיעור תרועה שעשה בפועל, אלא ע"כ דסגי שתהא התקיעה כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין, וכדברי תוס' הללו כתבו גם שאר ראשונים: הרא"ש (ר"ה פ"ד ס' י') המרדכי (ס' תש"כ) האור זרוע (ס' רס"ט) האגור (ס' תתק"ג), וכן הוא בשו"ע (תק"ל ג').

ועוד הוכיח כן מדברי המשנה ברורה (ס"ק י"ג) שכתב דלשיטת תוס' ששיעור תקיעה דתש"ת ט' כחות אפשר להאריך בכל שבר דתש"ת עד ח' כחות דעדיין אינו נעשה "תקיעה" שהיא ט' כחות, עכ"ד, מבואר דאפי' כשעושה תקיעה באורך ט' כחות יכול לעשות ג' שברים שכל אחד מהם ח' כחות (ושלשתם יחד כ"ד כחות), ואע"פ שאורך התקיעה אינה כאורך התרועה שעשה בפועל אלא כאורך התרועה המחוייבת מצד הדין סגי בהכי.

ועוד יש מדייקים כן מסתמות לשון השו"ע (תק"ל ג') שכתב דמותר להאריך בתרועה הרבה ומותר להוסיף על השברים, ולא כתב השו"ע דכשעושה כן צריך כנגד זה

להאריך גם את התקיעה, אלמא סגי תקיעה כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין ולא בעינן כשיעור תרועה שעשה בפועל.

נמצא א"כ: בתוס', רא"ש, מרדכי, אור זרוע, האגור, שו"ע, ומשנה ברורה, מבואר להדיא דאין צריך להאריך התקיעה כשיעור תרועה שעשה בפועל, אלא סגי כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין.

והנה **השפת אמת** (ר"ס ל:) מעיר מדוע כתבה המשנה "שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלש יבבות", ומדוע לא קיצרה המשנה וכללה הכל יחד "שיעור תקיעה ותרועה כשלש יבבות", ומתרץ דכוונת המשנה דשיעור התקיעה הוא כשיעור תרועה שעשה בפועל, ואם האריך בתרועה צריך להאריך התקיעה כנגדה, (וע"ע חידושי הריטב"א (ר"ס ס) שהקשה כעין זה ותירץ באופן אחר, ותירוצו מיישב גם את קושיית השפת אמת).

וכבר כתב **כן היעב"ץ** (סידור היעב"ץ ח"ב דיני תקיעת שופר) וז"ל "וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר מבשל תש"ת, ובשל תש"ת יותר משל תר"ת, ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש שאין לה שיעור למעלה, וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שירצה, וכן אם מוסיף על ג' שברים אין כאן בית מיחוש, **בלבד שלא יוסיף יותר מכדי שיעור התקיעה**" עכ"ל, ומבארים העולם דכוונתו בסיום דבריו: דהא דשרי להוסיף בשברים ובתרועה זה בתנאי שהם לא יהיו יותר מהתקיעה שעשה לפנייהם ואחריהם, כיון דהתקיעה צריכה להיות כשיעור תרועה שעשה בפועל.

אלא שיש להעיר דאח"כ כותב היעב"ץ את לשון תוס' "ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה, והאריך בשברים, לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר", ולשון זה משמע שאין צריך להאריך התקיעה כשיעור תרועה שעשה בפועל אלא סגי בתרועה המחוייבת מצד הדין וכמו שדייקנו לעיל בלשון הראשונים שכתבו כן, וצ"ע ביישוב דברי היעב"ץ.

ודנים העולם האם בדברי הראשונים יש סיוע לדברי השפת אמת (והיעב"ץ), וכמו שנבאר:

יש מסייעים את דברי השפת אמת (והיעב"ץ), מדברי **הרמב"ן** בדרשה לר"ה (ד"ה כיון ששנינו) שכתב וז"ל **"...וצריך כל אחד לשעוריה תקיעה כתרועה דנפשיה..."**,

ומבארים דכוונת הרמב"ן דצריך כל אדם להאריך התקיעה כפי אורך התרועה שעשה בפועל, ויש שכתבו לדחות דאין כוונת הרמב"ן כן אלא כוונתו שבכל סדר (תשר"ת, תש"ת, תר"ת) צריך להאריך התקיעה כשיעור תרועה של אותו סדר (-וצל"ע אם אפשר לבאר כך כוונת הרמב"ן, דהרי לשון הרמב"ן שכתב "...כל אחד...דנפשיה" משמע דקאי על האדם, ועוד שהרי גם קודם לכן וגם אחרי כן כותב הרמב"ן להדיא שבכל סדר צריך להאריך התקיעה כשיעור תרועה של אותו סדר וא"כ יוצא דג' פעמים חוזר הרמב"ן על אותו דין), ומהגאון רבי יצחק דז'ימיטרובסקי שליט"א שמעתי לבאר דכוונת הרמב"ן: דכיון שכל אדם עושה את התרועה במהירות שונה מחבירו, וכגון תרועה של ט' כחות ראובן עושה זאת יותר מהר ושמעון עושה זאת יותר לאט, ממילא צריך כל אדם לבדוק את אורך הזמן שהוא עצמו עושה תרועה ט' כחות וכאותו שיעור זמן יעשה את אורך התקיעה (ולא שכוונת הרמב"ן שאם מאריך בתרועה יותר מט' כחות צריך כנגד זה להאריך גם את התקיעה כאורך התרועה שעשה בפועל).

ובחידושי הרמב"ן למסכת ר"ה (לג: ס"ע), כתב הרמב"ן בתחילה דבתש"ת צריך להאריך התקיעה כשברים, ובתר"ת צריך להאריך התקיעה כתרועה, אבל בתשר"ת אין צריך להאריך התקיעה כשברים ותרועה [-וביאר לזה ב' טעמים: א) דר' אבהו שהסתפק אולי התרועה היא גנוחי ויליל, י"ל דאין כוונתו שצריך ג' שברים וג' יבבות אלא סגי ג' קולות שחלק מהם גנוחי וחלק מהם יליל (ב' גנוחי ואחד יליל, או ב' יליל ואחד גנח), ומה שתיקן ר' אבהו למעשה לעשות שברים ותרועה בשיעור שלם מכל אחד מהם הוא רק משום שכך נהגו לפניו לעשות את השברים וכך נהגו לעשות את התרועה אבל לא שכך צריך מצד הדין וכיון שאינו נצרך מצד הדין אין צריך להאריך התקיעה כנגדם, ב) ועוד שבדברי ר' אבהו לא מצאנו שאמר ששיעור התקיעה בתשר"ת הוא כשיעור השברים והתרועה יחד, ויתכן דס"ל דשיעור התקיעה הוא כשיעור של אחד מהן], ומבואר דס"ל להרמב"ן דאין צריך לעשות התקיעה כשיעור שהאריך את התרועה בפועל, אלא רק כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין, ומיד חוזר בו הרמב"ן וכותב וז"ל "ואפשר שאף תקיעה דר' אבהו כתרועה ידיה כשלשה שברים ושלש יבבות, והוא הנכון" עכ"ל, ודנים העולם האם כוונת הרמב"ן לחזור בו מב' הסברות שכתב בדעת ר' אבהו, או שכוונת הרמב"ן לחזור בו מחמת דס"ל דשיעור התקיעה הוא כשיעור תרועה שעשה בפועל.

ויש מסייעים את דברי השפת אמת (והיעב"ץ) מדברי הארחות חיים בשם הרשב"א, דהנה כתב הארחות חיים (ר' אהרן הכהן מלוגיל, הלכות ראש השנה, אות י"א) וז"ל: "...וגם על המאריכים בשברים יותר מדאי יש להקפיד מפני שנראין כתקיעה, והרשב"א ז"ל כתב דכל אלו השיעורים למטה, אבל אם רצה להאריך יותר אין בכך כלום, וה"ה לשברים ובלבד שיאריך כנגדן בתקיעות שלפניהם ולאחריהם, וה"ה לתרועה אם רצה לעשות אפילו מאה טרימוטות עושה, וכן נהגו דאי אפשר לצמצם וכ"כ הריא"ג עכ"ל בשם הרשב"א, הרי שכתב דאם מאריך בשברים צריך להאריך כנגדן בתקיעות שלפניהם ואחריהם (והוסיף דה"ה לענין תרועה), כך יש מביאים בשמו.

אך האמת היא שהרשב"א עצמו (בחי'דושו לר"ה) ביאר דבריו יותר, ולפי"ז מבואר להדיא דכוונתו אחרת, וז"ל הרשב"א (ר"ס ל"ג) "...ומיהו זהו שיעורן (של התקיעות) למטה, אבל אילו רצה להאריך בהן יותר מאריך ואין בכך כלום... וה"ה לשברים ובלבד שיאריך כנגדן בתקיעה שלפניהם ולאחריהם כדי להבדיל בין תקיעה לשברים..." עכ"ל, מבואר להדיא דדוקא לגבי "שברים" כתב כן הרשב"א שאם מאריך את אורך השבר צריך להאריך גם את התקיעה, וביאר הטעם כדי שיהא ניכר הבדל בין אורך התקיעה לאורך השבר, אבל אם עשה הרבה שברים קצרים או שהאריך הרבה בתרועה אין צריך להאריך כנגדם את התקיעה כיון דניכר הבדל ביניהם לתקיעה, והארחות חיים השמיט מלשון הרשב"א את המילים "כדי להבדיל בין תקיעה לשברים" ולכן הבינו דבריו באופן אחר, אבל ודאי כוונת הארחות חיים כמו שכתוב ברשב"א להדיא, ועוד שכך גם נראה מדברי הארחות חיים, שהרי קודם לכן כתב שאין להאריך בשברים מפני שעי"ז הם נראין כתקיעה, ועל זה הביא את דברי הרשב"א הנ"ל שאם מאריך בשברים יאריך כנגדם את התקיעה, והיינו מהטעם הנ"ל כדי להבדיל בין השברים לתקיעה, ומה שהוסיף הארחות חיים וכתב "וה"ה לתרועה..." היינו רק לענין שאף בתרועה יכול להאריך אפי' מאה טרימוטות, אבל לא לענין שצריך להאריך התקיעה כנגדה, כיון דניכר הבדל בין תקיעה לתרועה.

וכן בספר צרור החיים (מתלמיד הרשב"א, עמ' פ"ג) כתב וז"ל "...וזהו שיעורן למטה ואם רצה להאריך מאריך בין בתקיעה בין בתרועה... הוא הדין אם רצה להאריך בשברים, שיאריך בתקיעה שלפניהם ושלאחריהם..." עכ"ל, ובודאי כוונתו כמו שביאר רבו הרשב"א הטעם כדי שיהא ניכר הבדל בין אורך התקיעה לאורך השבר, ולא שכוונתו להצריך שתהא אורך התקיעה כאורך התרועה שעשה בפועל.

ועוד יש להכריח דאין כוונת הרשב"א להצריך שתהא התקיעה כשיעור תרועה שעשה בפועל, דהרי הרשב"א שם ס"ל כשיטת הראב"ד דלעולם שיעור תקיעה הוא ט' כחות ואפילו בתשר"ת שהשברים ותרועה יחד הם יותר מט' כחות מ"מ שיעור התקיעה ט' כחות, ולשיטתם לא בעינן שתהא התקיעה לא כשיעור תרועה שעשה בפועל ולא כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין, דסברי דהא דקתני במתניתין ובברייתא "שיעור תקיעה כתרועה" אין הכוונה לתלות את אורך התקיעה באורך התרועה, אלא רק נקטו התנאים לשון לסימנא בעלמא ללמדנו ששיעור תקיעה הוא ט' כחות (וכמו שנתבאר לעיל), ואנו דנין לשיטת הרמב"ם ולשיטת תוס' והרא"ש ושאר ראשונים דסברי דשיעור תקיעה תלוי בשיעור התרועה, א"כ ודאי אין להביא שום ראיה מדברי הרשב"א לנידון דידן.

ויש שכתבו כן בשם בעל **נחל אשכול** (ביאור על ספר האשכול, בסוף חלק א') שכתב וז"ל "וזה פי' המשנה שיעור תקיעה כג' תרועות, ר"ל כמין ג' תרועות, בין שהתרועה יליל או גניח, או תרתי, **תמיד צריך לשער שתהא לפחות כמין התרועה שתוקע**" עכ"ל, וגם מדבריו אין הכרח לדייק כן, דיש לפרש כוונתו דתמיד שיעור התקיעה הוא כשיעור התרועה השייכת לאותו סדר, בתר"ת כשיעור תרועה, ובתשר"ת כשיעור שברים, ובתשר"ת כשיעור שברים ותרועה יחד.

נמצא א"כ:

(לשיטת הראב"ד והרשב"א שיעור תקיעה אינו תלוי בשיעור תרועה, ואין צריך לעשות התקיעה לא כשיעור תרועה שעשה בפועל ולא כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין).

לשיטות הרמב"ם ותוס' והרא"ש ושאר ראשונים, ששיעור תקיעה תלוי בשיעור תרועה, האם סגי כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין, או צריך כשיעור תרועה שעשה בפועל:

א. מדברי תוס', רא"ש, מרדכי, אור זרוע, האגור, שו"ע, ומשנה ברורה, מבואר להדיא דסגי כשיעור תרועה המחוייבת מצד הדין.

ב. היעב"ץ והשפת אמת מצריכים כשיעור תרועה שעשה בפועל (ולא נתברר דעת היעב"ץ שהרי בהמשך דבריו משמע לא כן, ועל קושיית השפת אמת כבר תירץ הריטב"א באופן אחר).

ג. ונתבאר שמדברי הרמב"ן, ארחות חיים בשם הרשב"א, צרור החיים, ובעל נחל אשכול, אין ראיה לנידון זה.

האם צריך לידע לאיזה סדר שייכת התקיעה

פעמים שבשעת התקיעות אדם לא יודע אם התקיעה ששומע עכשיו היא תקיעה אחרונה של סדר קודם או שהיא תקיעה ראשונה של סדר הבא, או שאינו יודע אם תקיעה זו היא של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת (ורק אח"כ בהמשך התקיעות מתברר לו איזו תקיעה זו היתה), ויש לברר האם יוצאין יד"ח בכה"ג, או שצריך בכל תקיעה לידע האם היא של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, והאם היא תקיעה ראשונה או אחרונה של הסדר:

והנה התוס' והרא"ש ושאר ראשונים הקשו מדוע כשעוברין מתשר"ת לתש"ת, צריך לתקוע ב' תקיעות אחת לאחרונה של תשר"ת ואחת לראשונה של תש"ת, יהא סגי לתקוע תקיעה אחת והיא תעלה לכאן או לכאן, וכן כשעוברין מתש"ת לתר"ת יהא סגי לתקוע תקיעה אחת והיא תעלה לכאן או לכאן, ויש מהראשונים שתירצו דא"כ יבואו אנשים לידי טעות ויסברו דאף בתש"ת ותר"ת האחרונים סגי לתקוע ש"ת ש"ת ר"ת ר"ת ללא תקיעה לפניהם.

והרא"ם (בביאורו על הסמ"ג מצות עשה מ"ב, תירץ תחילה כתירוצי הראשונים הנ"ל, ועוד) תירץ דס"ל כר' זירא דאמר מצוות צריכות כוונה הלכך אי אפשר להחשיב את תקיעה אחרונה דתשר"ת לתקיעה ראשונה דתש"ת ולא את תקיעה אחרונה דתש"ת לתקיעה ראשונה דתר"ת, ותנאי לא שייך כאן דא"כ ליכא כוונה לא לתקיעה אחרונה ולא לתקיעה ראשונה ואינו יוצא בה לא לזה ולא לזה, עכ"ד, והבית יוסף (יש ס' תק"ט) הביא את תירוצי הרא"ם וחולק עליו וז"ל: "ואין דבריו נוחים לי, דבתנאי שפיר מיקרי מכוין, דאע"ג דמשום ספיקא מתנה מ"מ מכוין הוא לצאת ידי חובת תקיעה" עכ"ל.

כלומר הרא"ם מחדש בתירוצו ב' יסודות: א) תקיעה אחרונה דתשר"ת ותקיעה ראשונה דתש"ת הם כשתי מצוות שונות, וכיון דמצוות צריכות כוונה, צריך לכוין בעשיית המצוה את איזו מצוה הוא עושה, ולכן תקיעה שכוון בה לשם אחרונה דתשר"ת אי אפשר להחשיבה כראשונה דתש"ת, ולא את אחרונה דתש"ת כראשונה דתר"ת, ואף הבית יוסף מודה ליסוד זה (שע"ט תק"ט אות כ"ג), (ב) ועוד מחדש הרא"ם:

דגם לא יועיל הכא "תנאי" כיון דא"כ ליכא כוונה לא לזה ולא לזה, ועל זה חולק הבית יוסף וסובר דתנאי מהני.

ובביאור היסוד הראשון שכתב הרא"ם (ואף הבית יוסף מודה לזה), שתקיעה אחרונה דתשר"ת ותקיעה ראשונה דתש"ת הם כשתי מצוות שונות, יש לדון מדוע הם ב' מצוות שונות, האם מצד שזו תקיעה שאחרי תרועה וזו תקיעה שלפני תרועה, או מצד שזו תקיעה של תשר"ת וזו תקיעה של תש"ת, ונבאר ב' דרכים אלו:

דרך א': כוונת הרא"ם שהם ב' מצוות שונות, מצד שזו תקיעה שאחרי תרועה וזו תקיעה שלפני תרועה, דהנה בגמ' סוכה (נ:) ובגמ' ערכין (י:) פליגי ר' יהודה ורבנן האם "תקיעה תרועה ותקיעה" הם מצוה אחת או ג' מצוות, דלר' יהודה הוי מצוה אחת ויש לעשותם ביחד בנשימה אחת, ולרבנן הוי ג' מצוות ויש להפסיק בין התקיעה לתרועה ובין התרועה לתקיעה, וקיי"ל להלכה כרבנן דהוי ג' מצוות¹⁰, א"כ תקיעה שאחרי תרועה ותקיעה שלפני תרועה הם ב' מצוות שונות. ומה שתלה זאת הרא"ם במחלוקת אם מצוות צריכות כוונה או אין צריכות כוונה, יבואר כאן בהערה¹¹

¹⁰ ואין להקשות א"כ אמאי לא נמנו במנין המצוות כמצוות נפרדות רק נמנו כמצוה אחת של "תקיעת שופר", דכבר ייסד הרמב"ם דבמנין תרי"ג מצוות נמנו רק "שרשי המצוות", וכן מצינו בשאר מצוות שכמה מצוות נמנו כ"מצוה אחת", וכגון מצות זכירת יציאת מצרים ביום ומצות זכירת יציאת מצרים בלילה דהו ב' מצוות נפרדות [דאמנם החיוב הוא בין ביום ובין בלילה, מ"מ הם ב' מצוות נפרדות, דהרי ביום אי אפשר לקיים המצוה של הלילה ובלילה אי אפשר לקיים המצוה של היום, ולכך נשים פטורות ממצוה זו דחשיב "מצות עשה שהזמן גרמא"] ובמנין תרי"ג מצוות נמנו שניהם כמצוה אחת של "זכירת יציאת מצרים", וכן מצות תפילין אמרו בגמ' מנחות דהמניח תפילין מקיים שמונה מצוות עשה, ואעפ"כ במנין המצוות לא נמנו אלא כב' מצוות מצות תפילין של יד ומצות תפילין של ראש, וכן מצות עשה של קריאת שמע שחרית ומצות עשה של קריאת שמע ערבית (דהו ב' מצוות נפרדות) נמנו במנין המצוות כמצוה אחת של "קריאת שמע".

¹¹ ומה שתלה זאת הרא"ם במחלוקת אם מצוות צריכות כוונה או אי"צ כוונה, ה"ט: משום דלמ"ד מצוות צריכות כוונה אי אפשר שתקיעה שכוון בה ל"אחרי תרועה" תעלה לו לתקיעה ד"לפני

ולפי דרך זו בביאור הרא"ם עולה, דמה שכתב הרא"ם דאין ליקח תקיעה של אחר תרועה ללפני תרועה, אינו דוקא בין תשר"ת לתש"ת או בין תש"ת לתר"ת, אלא

תרועה, דכשם דס"ל להאי מ"ד דצריך בשעת עשיית המצוה לכוין לצאת יד"ח מצוה, הכי נמי ס"ל דצריך בשעת עשיית המצוה לידע את איזו מצוה הוא מקיים, ואם מכוין שעושה מצוה אחרת או שמכוין בסתמא שעושה "מצוה" ואינו יודע איזו מצוה, לא יצא יד"ח, הלכך תקיעה שכוון בה למצות תקיעה ש"אחר תרועה" אינו יוצא בה יד"ח מצות תקיעה ש"לפני תרועה", וגם אי אפשר לכוין בסתמא שיוצא בה יד"ח "תקיעה" בלא לכוין אם זו תקיעה שלאחר תרועה או שלפני תרועה, כיון דלהאי מ"ד צריך לידע בבירור איזו מצוה מקיים, אבל למ"ד מצוות אין צריכות כוונה שפיר מהני כה"ג, דהא לדידיה אפי' תוקע בכוונה לשיר אמרו בגמ' ר"ה (כח:): דיצא יד"ח תקיעה, א"כ ה"ה היכא שתוקע בכוונת תקיעה של אחר תרועה, שפיר עולה לו למצות תקיעה שלפני תרועה, כיון דאין חילוק בצורת הקול ורק ה"כוונה" היתה למצוה אחרת והכוונה לא גורעת למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, דלא גרע מתוקע ומכוין לשיר דמהני.

והנה כתב הר"ן (ר"ה ט: בדפי הרי"ף ד"ה ואין) וז"ל "מוכח בגמ' דאפי' למ"ד תוקע לשיר יצא, מתעסק לא יצא, וטעמא דמילתא משום דתוקע לשיר מתכוין מיהת לעשות תקיעה כהלכתה משא"כ במתעסק, עוד י"ל דתוקע לשיר כיון שאינו מכוין לשום מצוה יצא למ"ד מצוות אין צריכות כוונה, אבל במתעסק כיון שכבר הוא מכוין למצוה דהיינו לחנך את התינוקות אותה כוונה מעכבת מצוה אחרת שלא תחול כו" עכ"ל, והטורי אבן (ר"ה לב: ד"ה והמתעסק) חולק על תי' ב' של הר"ן ומוכיח דלמ"ד מצוות אי"צ כוונה, אפי' אם מכוין למצוה אחרת יצא יד"ח, וא"כ מה שביארנו כאן בדעת הרא"ם (שלמ"ד מצוות אי"צ כוונה אפי' שכוון בתקיעה זו לשם מצוה אחת יוצא בה יד"ח מצוה אחרת) זה אתי שפיר רק לפי שיטת הטורי אבן ולא לפי שיטת הר"ן, וע"ע שדי חמד (כללים מערכת המ"ם כלל ס"ט ד"ה וזאת) שביאר דמחלוקת הר"ן והטורי אבן היא מחלוקת אמוראים אביי ורבא.

ובשו"ע או"ח (קצ"ז ד') נפסק דמי שאכל פת בשיעור "כזית" ומברך ברכת המזון מדרבנן, יכול בברכה זו להוציא יד"ח את מי שאכל כדי "שביעה" ונתחייב בברכת המזון מדאורייתא, ואין להוכיח מזה כשיטת הטורי אבן, דזה ניחא אף להר"ן כיון שהוא מכוין להדיא את ב' הכוונות: א) לעצמו יוצא בזה יד"ח ברכת המזון דרבנן, ב) ואת אחרים מוציא יד"ח ברכת המזון דאורייתא, והרי זה כעושה את מעשה המצוה ומכוין לב' מצוות, שכתב הר"ן (ר"ה יא: בדפי הרי"ף) דיכול לצאת בזה את אחת מב' המצוות שכוון לה ואין זה כמכוין למצוה אחת בלבד שסובר הר"ן שאינו יכול לצאת יד"ח מצוה אחרת (-חילוק זה נתבאר לעיל הערה 8 בדעת הר"ן), וא"כ ה"ה לשיטתו שיכול לצאת יד"ח לעצמו מדרבנן ולהוציא אחרים יד"ח מדאורייתא, כיון שמכוין להדיא ב' כוונות אלו.

ה"ה נמי בין תשר"ת לתשר"ת ובין תש"ת לתש"ת ובין תר"ת לתר"ת נמי אין ליקח תקיעה אחרונה לצורך תקיעה ראשונה, כיון דתקיעה שלפני תרועה ותקיעה שלאחר תרועה הם ב' מצוות שונות, ואף הבית יוסף מודה לזה (אלא דס"ל דבין תשר"ת לתש"ת יכול לתקוע תקיעה אחת ולהתנות שתעלה לכאן או לכאן).

ועוד עולה לפי דרך זו, דהתוקע וכן השומע צריכין לידע בכל תקיעה, אם היא תקיעה שלפני תרועה או תקיעה שלאחר תרועה, ולא רק כשעוברין מתשר"ת לתש"ת ומתש"ת לתר"ת, אלא אף כשעוברין מתשר"ת לתשר"ת, ומתש"ת לתש"ת, ומתשר"ת לתר"ת, נמי צריכין לידע אם זו תקיעה שלאחר תרועה או שלפני תרועה, כיון דהם ב' מצוות שונות, ומצוות צריכות כוונה שיכוין לקיים מצוה ושיידע את איזו מצוה הוא מקיים¹².

(ולפי דרך זו בביאור דברי הרא"ם (והבית יוסף), אין ראייה מדבריהם אם צריך או לא צריך לידע אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, אלא רק יש ראייה מדבריהם שצריך לידע אם זו תקיעה שלפני תרועה או שלאחר תרועה).

דרך ב': ובאופן אחר יש מבארים דכוונת הרא"ם לתרץ דאי אפשר ליקח תקיעה מזה לזה משום שזו תקיעה של תשר"ת וזו תקיעה של תש"ת, ואי אפשר ליקח תקיעה מסדר תשר"ת לסדר תש"ת, ולא מסדר תש"ת לסדר תר"ת (אבל מתשר"ת לתשר"ת, ומתש"ת לתש"ת, ומתשר"ת לתר"ת, אפשר ליקח תקיעה מזה לזה ואין צריך לכיוון אם זו תקיעה שלפני התרועה או שלאחר התרועה):

דהנה כתב הבית יוסף בשם הרא"ש והר"ן, בשם רבינו האי, דהא דתוקעין תשר"ת תש"ת ותר"ת אין זה מחלוקת או ספק בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח, דודאי יוצא יד"ח בכל אחד מהם, אלא מפני שהיו שנהגו כך והיו שנהגו כך והיה הדבר נראה בעיני העם כמחלוקת לכן תקן ר' אבהו שכולם יעשו את שלשתם כדי שלא יהא נראה כמחלוקת, ומביא הבית יוסף דהרמב"ם פליג וס"ל דהוי ספק גמור בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח ומספק עושין את שלשתם, ומדייק הבית יוסף מלשון

¹² ואמנם לפי הבית יוסף מהני לזה "תנאי", מ"מ היינו דוקא כשמכוין את התנאי לפני שהתחיל לשמוע את התקיעה, אבל אם לאחר שהתחיל לשמוע התקיעה נסתפק לו איזו תקיעה היא, השתא כבר לא יועיל תנאי, כיון שתחילת התקיעה לא היתה בכוונה הנכונה.

הסמ"ג דאף הוא ס"ל כהרמב"ם דהוי ספק גמור בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח, ומלשון השו"ע (תק"ז ז') נראה שפסק בזה כהרמב"ם והסמ"ג דהוי ספק גמור בעיקר הדין, דז"ל השו"ע "תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו אם היא היללה שאנו קוראים תרועה או אם היא מה שאנו קוראים שברים או אם הם שניהם יחד, לפיכך כדי לצאת ידי ספק צריך לתקוע תשר"ת ג"פ ותש"ת ג"פ ותר"ת ג"פ" עכ"ל.

א"כ אם נאמר דהרא"ם ס"ל כדעת הרמב"ם דהוי ספק גמור בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח ומספק עושין את שלשתם, ניחא שפיר שאומר הרא"ם דאי אפשר ליקח תקיעה שעשאה לסדר תשר"ת ולהחשיבה לתקיעה של סדר תש"ת, דהרי אם האמת שצריך לתקוע תש"ת אזי התקיעה שעשה לצורך תשר"ת היא תקיעה פסולה כיון שנעשתה ללוות תרועה פסולה, וכן כשעוברין מתש"ת לתר"ת נמי אין ליקח תקיעה מסדר זה לסדר זה מהאי טעמא, ומה שתלה זאת הרא"ם במחלוקת אם מצוות צריכות כוונה או אי"צ כוונה, ה"ט: משום דכשתוקע תקיעה ללוות תרועה פסולה, הרי זה כתוקע בכוונה "לשיר", ולמ"ד מצוות אין צריכות כוונה שפיר יוצא בזה יד"ח "תקיעה", ודוקא למ"ד מצוות צריכות כוונה לא יוצא בזה יד"ח.

אלא שיש לעורר על דרך ב', דהרי הרא"ם שם בביאורו על הסמ"ג נוקט להדיא (כמה פעמים) כדעת רב האי גאון דאין זה מחלוקת וספק בעיקר הדין אלא הוא רק שינוי מנהגים ותיקן ר' אבהו לעשות שלשתם רק כדי שלא יהא נראה בעיני המון העם כמחלוקת, ונוקט כן הרא"ם גם בדעת הסמ"ג, [ואעפ"כ מקשה הרא"ם את קושיית הראשונים הנ"ל דסגי לתקוע תשר"ת ש"ת ר"ת והתקיעה תעלה לכאן או לכאן, וכוונתו דאע"פ שתקנת ר' אבהו היתה לעשות את כל המנהגים (וא"כ לכאן) היה מקום לומר דהוא תיקן לעשות את כל המנהגים בשלמותם], מ"מ כיון שטעם התקנה הוא כדי שלא יהא נראה בעיני המון העם כמחלוקת, א"כ סגי לתקוע תשר"ת ש"ת ר"ת והמון העם הסבורים שזו מחלוקת יבינו שעשו את כל ג' השיטות על ידי שהתקיעה שבאמצע נעשתה בדרך תנאי שתעלה לכאן או לכאן].

וכיון שסובר הרא"ם כדעת רב האי גאון שאינו ספק בעיקר הדין, א"כ כדי לבאר את תירוץ הרא"ם כדרך ב' (שכוונתו דאי אפשר ליקח תקיעה מתשר"ת לתש"ת, ומתש"ת לתר"ת) צריך לדחוק מעט ולומר דכך הוא תירוץ הרא"ם: דאמנם לפי האמת

אפשר ליקח תקיעה מתשר"ת לתש"ת ומתש"ת לתר"ת, דכל התרועות כשרות, מ"מ ר' אבהו לא תיקן לעשות כך כיון שהמון העם הטועים וסבורים שזו מחלוקת יטענו שתרועה אחת מהם פסולה ושהתקיעה שנעשתה ללוותה היא כתוקע "לשיר" ואי אפשר לצאת בה יד"ח עם התרועה הכשרה למ"ד מצוות צריכות כוונה, כך יטעו המון העם.¹³

(ונמצא א"כ לפי דרך זו, דלהרא"ם אין צריך לידע בשעת התקיעות האם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, כיון דכל התרועות כשרות).

אלא שמ"מ יש ללמוד מדבריו (לפי דרך זו), דלהבית יוסף בדעת הרמב"ם וכן להבית יוסף עצמו, דסברי דבאמת הוי ספק בעיקר הדין, א"כ אין ליקח תקיעה מתשר"ת לתש"ת, ולא מתש"ת לתר"ת (וממילא להבית יוסף צריך לידע בשעת התקיעות האם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת), כיון דתקיעה שנעשתה ללוות תרועה פסולה, אי אפשר לצאת בה יד"ח עם התרועה הכשרה למ"ד מצוות צריכות כוונה.

אבל מתשר"ת לתשר"ת, וכן מתש"ת לתש"ת, ומתר"ת לתר"ת, בין להרא"ם ובין להבית יוסף, שרי ליקח תקיעה אחרונה ולהחשיבה כתקיעה ראשונה של הסדר, כיון דתרווייהו שייכי לאותו סוג תרועה, ולא איכפת לן אם עשאה לצורך תקיעה שלפני תרועה או שלאחר תרועה, העיקר שנעשו ללוות אותו סוג תרועה.

נמצא א"כ:

ב' דרכים נתבארו בכוונת תירוץ הרא"ם מדוע אי אפשר לתקוע תשר"ת ש"ת ר"ת, ותעלה התקיעה לכאן או לכאן: (א) כיון שזו תקיעה שלאחר תרועה וזו תקיעה שלפני תרועה, (ב) כיון שזו תקיעה של תשר"ת וזו תקיעה של תש"ת או של תר"ת, והעולה מזה לדינא:

¹³ כתבנו שדרך זו היא דוחק מעט, ומ"מ אינה דוחק גדול, דהנה הסמ"ג שם מביא את קושיית תוס' על המנהג שנהגו לתקוע במלכיות תשר"ת ובזכרונות תש"ת ובשופרות תר"ת, והרי הו"ל סתירה, וכתב על זה הרא"ם וז"ל "...פירוש נראין כסותרין לא סותרין ממש כדפרישית" עכ"ל, כלומר מבאר הרא"ם דקושיית תוס' היא שבעיני המון העם הטועין זה נראה כסתירה, וכמו שכתב שם הרא"ם קודם לכן שכיון שר' אבהו תיקן שלא יהא נראה כמחלוקת, הוא הוצרך לתקן את כל הצדדים כאילו הם ספיקות ממש בעיקר הדין אע"פ שלפי האמת אינו ספק בעיקר הדין.

לדרך א': בין להרא"ם ובין להבית יוסף צריך לידע אם זו תקיעה ראשונה או אחרונה של הסדר, ואין ראיה מדבריהם אם צריך או לא צריך לידע אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת.

לדרך ב': להרא"ם כל התרועות כשרות, ואין צריך לידע אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת (ומה שכתב שאין ליקח מזה לזה, צ"ל שזה רק מפני טעות המון העם הסבורים שזו מחלוקת בעיקר הדין), **ולזהבית יוסף** שסובר שזו מחלוקת בעיקר הדין צריך לידע אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, ואין ראיה מדבריהם אם צריך או לא צריך לידע אם זו תקיעה ראשונה או אחרונה של הסדר.

דעת תוס' והרא"ש:

והנה על קושיית תוס' והרא"ש הנ"ל, מדוע צריך ב' תקיעות כשעוברין מתשר"ת לתש"ת, יהא סגי תקיעה אחת שתעלה לכאן או לכאן, וכן כשעוברין מתש"ת לתר"ת, תירצו תוס' וז"ל: "ושמא כיון שעשו התקיעה לשם פשוטה שאחר התרועה לא רצו שתעלה לשם פשוטה שלפניה", וכן תירץ הרא"ש: "ואפשר כיון שעשה התקיעה לשם פשוטה אחרי תרועה לא רצו שתעלה לפשוטה שלפני תרועה" עכ"ל.

ולכאור' נראה מלשון תוס' והרא"ש דכוונתם, דהחסרון הוא מצד שזו תקיעה שלפני תרועה וזו תקיעה שלאחר תרועה (ולפי"ז אפילו מתשר"ת לתשר"ת, ומתש"ת לתש"ת, ומתר"ת לתר"ת, אין ליקח תקיעה אחרונה לתקיעה ראשונה), דהרי לשון תוס' והרא"ש הוא שזו תקיעה ש"אחר תרועה" וזו תקיעה ש"לפני תרועה", ולא כתבו מצד שזו תקיעה של תשר"ת וזו תקיעה של תש"ת או של תר"ת, אבל אין דיוק זה מוכרח, כיון דתוס' והרא"ש הרי מיירי בקושייתם להדיא על תקיעה שבין תשר"ת לתש"ת, ושבין תש"ת לתר"ת (דעל תקיעה שבין תש"ת לתש"ת ובין תר"ת לתר"ת לא משכח"ל קושייתם לעשות תקיעה אחת על תנאי שתעלה לכאן או לכאן), א"כ גם כשכתבו בתירוצם תקיעה שאחר תרועה ותקיעה שלפני תרועה, אפ"ל דאכתי הם קאי על

האופן של קושייתם ועיקר כוונתם לחלק בין תקיעה דתשר"ת לתקיעה דתש"ת ובין תש"ת לתר"ת.

ובאמת שכך ביאר להדיא הקרבן נתנאל (מות ז') דכוונת תוס' והרא"ש מצד שזו תקיעה דתשר"ת וזו תקיעה דתש"ת ומיחזי כתרתי דסתר ליקח תקיעה מזו לזו, אבל מתשר"ת לתשר"ת שרי ליקח תקיעה, אע"פ שנעשתה לשם פשוטה שאחרי תרועה ועכשיו תעלה לפשוטה שלפני תרועה, דזה אינו מיחזי כתרתי דסתר כיון ששניהם מסדר תשר"ת, עכ"ד [ולפי חילוק זה מיישב שם הקרבן נתנאל כמה קושיות ראשונים ואחרונים עיי"ש].¹⁴

דעת הגר"ז ומשנה ברורה:

בשו"ע הגר"ז ובמשנה ברורה מבואר דסברי דרק צריך לידע אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, אבל בתוך הסדר עצמו אין צריך לידע אם זו תקיעה ראשונה או אחרונה:

¹⁴ אלא שהקרבן נתנאל עצמו שם חוזר בו, שאין זה כוונת תוס', כיון דמוכיח הקרבן נתנאל מהתוספתא דשרי ליקח תקיעה אפי' מתשר"ת לתש"ת (אף בלא "תנאי"), ולכן הוא מסיק דכוונת תוס' והרא"ש לתרץ: דלא רצו לתקן לכתחילה ליקח תקיעה מזה לזה מכמה גזירות וחששות, אבל ודאי בדיעבד אין זה מעכב, ויש לסייע קצת את דבריו בביאור התוס', דהרי אף הרשב"א והר"ן מתרצים כן בשם התוס' דהא דלא תקנו כך הוא מחשש לטעות האנשים שמא יאמרו דתמיד סגי "שברים תקיעה" "תרועה תקיעה" ללא תקיעה לפנייהם, אלמא כך הבינו הרשב"א והר"ן את תי' תוס' דהוא משום חשש לטעות האנשים, וכן משמע גם מלשון תוס' והרא"ש שכתבו "לא רצו" משמע שהוא רק לכתחילה מאיזה חשש (וכן הוא במשנ"ב תק"צ ס"ק כ"ו), אלא שמ"מ מה שהוכיח הקרבן נתנאל מהתוספתא דשרי ליקח תקיעה מתשר"ת לתש"ת אף בלא "תנאי", אין זה קושיה על הפוסקים הנוקטים לא כן, כיון דבתוספתא לא כתוב להדיא דשרי ליקח מתשר"ת לתש"ת, אלא כתוב שאם עשה תר"ת עם ב' תרועות הרי זה פסול ויתקע תר"ת חדש ויכול ליקח התקיעה האחרונה של התר"ת הפסול לצורך תקיעה ראשונה של התר"ת החדש, ומזה מדייק הקרבן נתנאל דכיון דהתר"ת הראשון היה "תר"ת פסול" הרי זה כמו שלוקח תקיעה מתשר"ת לתר"ת, אלמא שרי ליקח תקיעה מתשר"ת לתש"ת, עכ"ד, אבל הפוסקים הנ"ל סברי דאע"ג דהוי "תר"ת פסול" מ"מ אין זה כלוקח תקיעה מתשר"ת לתר"ת, אלא אכתי חשיב כלוקח תקיעה מתר"ת לתר"ת, וכמו שיבאר בסמוך בדעת הגר"ז והמשנה ברורה (והנידון של התוספתא שם, זהו גופא הדין שנפסק בשו"ע סעיף ח', ועליו כתבו הגר"ז והמשנה ברורה את דבריהם).

דהנה הרמ"א (תק"ל ו') פסק כדעת הבית יוסף הנ"ל, דאם תקע תקיעה אחת בין תשר"ת לתש"ת, או בין תש"ת לתר"ת, ועשה "תנאי" שתעלה התקיעה לכאן או לכאן, יצא יד"ח (ודלא כהרא"ם הנ"ל דס"ל דלא מהני "תנאי"), וכתבו על זה הגר"ז (סעי' ג') והמשנה ברורה (שע"ז ס"ק כ"ג) דאם לא עשה "תנאי", רק תקע תקיעה אחת בין תשר"ת לתש"ת, זה ודאי אינו יכול להועיל לתש"ת, כיון דהוי כתקע בלא כוונה.

ואילו אח"כ (בסעיף ח') כשפסק השו"ע שאם תקע תר"ת עם ב' תרועות, הרי זה פסול וצריך לעשות תר"ת אחר, כתבו על זה הגר"ז (סעי' י"ח) והמשנה ברורה (ס"ק ל"ה) דהתקיעה האחרונה שעשה לתר"ת הפסול עולה לו לתקיעה ראשונה של התר"ת החדש שצריך לעשות, וימשיך אחריה תרועה ותקיעה, ואע"פ שהכא ודאי לא עשה "תנאי" שתעלה התקיעה האחרונה לתקיעה ראשונה של הסדר הבא (ויש מעירים זאת כסתירה לכאן בדברי הגר"ז והמשנה ברורה, האם צריך "תנאי" כדי שתעלה תקיעה אחרונה לתקיעה ראשונה או שאף ללא תנאי נמי מהני) וביישוב הסתירה ע"כ לומר דכיון שבדין הראשון מיירי הגר"ז והמשנה ברורה בתקיעה שבין תשר"ת לתש"ת הלכך צריך "תנאי", כיון דצריך "כוונה" אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, משא"כ בדין השני דמיירי הגר"ז והמשנה ברורה בתקיעה שבין תר"ת לתר"ת (שעשה תר"ת פסול וחוזר ועושה תר"ת אחר כשר), בזה אין צריך "תנאי" כיון דנעשתה תקיעה זו לשם תר"ת, ולא איכפת לן שנעשתה לשם פשוטה שאחרי תרועה ועכשיו עולה לפשוטה שלפני תרועה, דלא צריך לכיון בתקיעה אם היא ראשונה או אחרונה של הסדר.

וכן הוא להדיא לשון הגר"ז שם בדין הראשון וז"ל: "...אבל אם לא התנה כן, אין תקיעה אחת עולה לב' סדרים תשר"ת ותש"ת, ולא לתש"ת ותר"ת, לפי שהמצוות צריכות כוונה, ואם נתכוין בתקיעה זו להשלמת סדר תשר"ת, אינה עולה להתחלת תש"ת, שאם תש"ת עיקר המצוה, א"כ כשנתכוין בתקיעה זו להשלמת תשר"ת לא תקע לשם מצוה כלל, וכן בתקיעה שבין תש"ת לתר"ת עכ"ל.

נמצא א"כ:

א. הרא"ם כתב דצריך לכוין איזו "תקיעה" הוא עושה, וכן פסקו הבית יוסף והרמ"א (אלא שהם סוברים דמהני "תנאי"), ובביאור דבריו נתבארו ב' דרכים, והנפק"מ העולה מב' דרכים אלו:

לדרך א': צריכין התוקע והשומע לכוין אם זו תקיעה ראשונה או אחרונה של הסדר (ואין צריכין לידע אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת).

ולדרך ב': צריכין התוקע והשומע לכוין אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת (ואין צריכין לידע אם זו תקיעה ראשונה או אחרונה של הסדר).

ב. ומלשון תוס' והרא"ש נראה לכאור' דצריך לכוין אם היא תקיעה ראשונה או אחרונה של הסדר, אבל אין זה מוכרח, וכן ביאר הקרבן נתנאל דכוונתם לחלק בין תקיעה של תשר"ת לשל תש"ת ולשל תר"ת, ולא בין תקיעה ראשונה ואחרונה של הסדר.

ג. בשו"ע הגר"ז ובמשנה ברורה מבואר שרק צריך לכוין אם זו תקיעה של תשר"ת או של תש"ת או של תר"ת, ואין צריך לכוין אם היא ראשונה או אחרונה של הסדר.

וכבר נהגו בכל הדורות שה"מקריא" לתוקע, משנה מעט את המנגינה כשמקריא "תקיעה" של תחילת הסדר, מהמנגינה שמקריא את "תקיעה" של סוף הסדר (בתשר"ת ובתש"ת ובתר"ת) כדי שעי"ז יידעו הציבור אם זו תקיעה של תחילת הסדר או של סוף הסדר.

להרא"ם דלא מהני תנאי, היאך תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת:

בספר גט פשוט (סימן קכ"ט סעיף י"ט ס"ק ק"ד) הקשה על הרא"ם שסובר דלא מהני כוונה על ידי תנאי, מהא דנפסק בשו"ע (סע) דאדם שיש ספק היאך לכתוב את שמו, יכתוב ב' גיטין ויגרש ע"י נתינת ב' הגיטין, והרי לפי הרא"ם כיון שבכל גט אינו יודע בבירור אם הוא מגרש בו או לאו א"כ ליכא כוונה לגרש לא בזה ולא בזה, ועוד הקשה כן מהא דכתבו הפוסקים להניח ב' זוגות תפילין של רש"י ושל ר"ת ולכוין

לצאת יד"ח באחד מהם שהלכה כמותו והאחר יהיה לרצועות בעלמא (ל"ח ל"ד ז'), והרי להרא"ם בכה"ג ליכא כוונה לצאת יד"ח לא בזה ולא בזה.

וכן בספר נחפה בכסף על הסמ"ג (מלות עשה מ"ב ס"ק ט') הקשה כן על הרא"ם מב' זוגות תפילין של רש"י ושל ר"ת, והוסיף להקשות כן אף מתקיעת שופר גופא: דלפי המבואר בדברי הסמ"ג דהוי ספק בעיקר הדין האם יוצאין יד"ח בתשר"ת או בתש"ת או בתר"ת, ואנו תוקעין את שלשתם מספק ומכוונין לצאת יד"ח באותו שהוא הנכון לפי הדין, והרי לפי הרא"ם בכה"ג ליכא כוונה לצאת יד"ח לא בזה ולא בזה.¹⁵

ועוד יש להקשות כן מקריאת המגילה שפסק השו"ע (ל"ח תרפ"ח ד') דכרך שספק אם היה מוקף חומה בימות יהושע קורין בו בי"ד ובט"ו, והרי לפי הרא"ם כיון שבכל קריאה אינו יודע בודאי אם מקיים בה המצוה ליכא כוונה לצאת יד"ח לא בזה ולא בזה, וכן לענין קריאת שמע של שחרית נפסק בשו"ע (ל"ח מ"ו ט') דאם ירא שמא הציבור לא יקראו קריאת שמע בזמנה אזי לפני התפילה יקרא ק"ש, ומבאר שם הרעק"א דבק"ש שקורא קודם התפילה יכוין בדרך תנאי אם יעברו יהא יוצא בזה ואם לא יעברו לא יוצא בזה וכמו שכתב הבית יוסף סימן תפ"ט לענין ספירת העומר עכ"ל, והרי לפי הרא"ם היאך יוצא יד"ח בקריאת שמע שקורא קודם התפילה הרי אינו יודע בודאי אם יוצא בה יד"ח או לאו.

ומתריצים הגט פשוט והנחפה בכסף, דהרא"ם כתב דבריו דוקא על היכא שעושה מעשה אחד (-תקיעה אחת) ומסופק איזו מצוה לכוין בה, בכה"ג ס"ל דנחשב שלא כוון כלל לשום מצוה, כיון שאינו יודע בבירור את איזו מצוה הוא מקיים, משא"כ היכא שרוצה לקיים מצוה אחת ויודע בבירור את איזו מצוה הוא רוצה לקיים אלא שלצורך זה הוא עושה ב' מעשים נפרדים (-תוקע תשר"ת תש"ת תר"ת, א"נ נותן ב' גיטין, א"נ מניח ב' זוגות תפילין, א"נ קורא המגילה בי"ד ובט"ו, א"נ קורא ק"ש ב' פעמים) ובכל אחד מב' מעשים אלו הוא מכוין לצאת ידי חובת המצוה האחת שרוצה לקיימה (אם

¹⁵ קושיה זו אינה קשה לשיטת הרא"ם עצמו דס"ל (בדעת הסמ"ג) כרבינו האי גאון דתשר"ת תש"ת תר"ת אינו ספק בעיקר הדין אלא הוי רק שינוי מנהגים ויוצאין יד"ח בכל אחד מהם וכנ"ל, אבל הנחפה בכסף ביאר את דברי הסמ"ג כמו שביאר הבית יוסף דס"ל להסמ"ג כהרמב"ם דהוי ספק בעיקר הדין, ולכן מקשה הנחפה בכסף על הרא"ם מדברי הסמ"ג.

מעשה זה הוא הנכון לפי האמת), זה נחשב כוונה מעליא למצוה, כיון שיודע בבירור לאיזו מצוה הוא מכוין, עכ"ד.

ולפי תירוצם יתבאר היטב לשון הבית יוסף, דהנה כשחולק הבית יוסף על הרא"ם ונוקט דמהני תנאי, כותב הבית יוסף וז"ל "ואין דבריו נוחים לי, דבתנאי שפיר מיקרי מכוין, דאע"ג דמשום ספיקא מתנה מ"מ מכוין הוא לצאת ידי חובת תקיעה" עכ"ל, ונראה לכאור' מדבריו דס"ל דדוקא בכה"ג מהני תנאי משום דודאי מכוין הוא לצאת יד"ח בתקיעה זו רק שעושה תנאי לאיזו תקיעה היא תעלה, ומשמע דהיכא שמסופק אם יוצא יד"ח כמה שעושה ומכוין תנאי דאם יש בזה מצוה יוצא יד"ח ואם אין בזה מצוה לא עשה כלום, בכה"ג מודה הבית יוסף להרא"ם דחשיב שלא כוון למצוה כלל ולא יוצא בזה יד"ח, והרי בכל האופנים הנ"ל סובר השו"ע להדיא דמהני "תנאי" במצוות אף כשמסופק אם עושה מצוה או לאו.

ולפי דברי הגט פשוט והנחפה בכסף, מתבארים היטב דברי הבית יוסף: דבעלמא ודאי מהני "תנאי" אפי' כשמסופק אם עושה מצוה או שלא עושה כלום כיון שמ"מ מכוין הוא על המצוה האחת שרוצה לקיים, ודוקא הכא כתב הרא"ם דלא מהני תנאי כיון שאינו יודע בבירור את איזו מצוה הוא מכוין לקיים, ועל זה כותב הבית יוסף דמ"מ גם הכא מהני תנאי כמו בעלמא כיון דאף הכא הוא יודע בבירור שהוא מכוין לקיים מצות "תקיעה", והתנאי נצרך רק לקבוע את איזו תקיעה הוא יוצא בה.

ביישוב דברי התוס' והרא"ש

כתבו תוס' והרא"ש דממחלוקת רש"י ותוס' (הג"ל) גבי אורך ה"תרועה", עולה נפק"מ כמה אפשר להאריך ב"שברים": דלפי שיטת רש"י שאורך התרועה הוא 3 כחות, וממילא אף "תקיעה" של תר"ת היא באורך 3 כחות, א"כ אין להאריך בכל "שבר" (בתשר"ת ובתש"ת) יותר מ-2 כחות, דאם יאריך את ה"שבר" באורך 3 כחות הרי זה יצא מכלל "שבר" והוי "תקיעה", ואילו לשיטת הריב"א והריב"ם שאורך התרועה הוא 9 כחות, וממילא אף "תקיעה" דתר"ת היא 9 כחות, א"כ אפשר להאריך בכל "שבר" (בתשר"ת ותש"ת) יותר מ-2 כחות, כיון דעדיין אינו מגיע לכלל "תקיעה" עד שיהיה 9 כחות, עכ"ד תוס' והרא"ש.

וההגהות אשר"י (בשם מהרי"ח) חולק וסובר דאף לשיטת רש"י אפשר להאריך בכל שבר יותר מ-2 כחות, ואין זה מוציאו מכלל "שבר" ל"תקיעה", כיון דבתשר"ת ותש"ת אין צריך להזהר מאורך תקיעה של תר"ת, כלומר שברים עושים בתש"ת ובתשר"ת ולא בתר"ת, ובסדרי תש"ת ותשר"ת הרי נקטינן דתרועה דקרא היינו "שברים" או "שברים ותרועה" שהם ארוכים טפי מ-3 כחות, וממילא גם אורך ה"תקיעה" בתש"ת ובתשר"ת ארוך טפי מ-3 כחות, וא"כ אף אם יאריך בשברים יותר מ-2 כחות עדיין זה לא הגיע לכלל "תקיעה" של הסדר שנמצא בו, ואין סיבה להזהר בסדרי תשר"ת ותש"ת מאורך תקיעה של תר"ת. והעולם תמהים על שיטת תוס' והרא"ש, דהרי מסברא יותר נראה כשיטת ההגהות אשר"י שבכל סדר יש להזהר רק מאורך תקיעה של אותו סדר.

ואף המהרש"א העיר כן על התוס', וכותב שאולי באמת כוונת התוס' בהמשך דבריהם לחזור מזה, וזהו שכתבו מיד אח"כ "ונראה שחייב אדם להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר משל תש"ת, ובשל תש"ת יותר משל תר"ת כו'" כלומר דלפי"ז באמת לא צריך להזהר בשברים של תשר"ת ותש"ת מאורך תקיעה של תר"ת, ומסיים המהרש"א "ושוב מצאתי בהגהת אשר"י שדקדק כן על דברי הרא"ש".

ולכאנ"י יש להעיר על מה שמצדד המהרש"א לומר שהתוס' חזרו בהם: (א) דהרי ממהלך דברי התוס' נראה שלא חזרו בהם, דבהמשך מביאים תוס' את פי' ריב"א וריב"ם שאורך התרועה היא 9 כחות, וכותבים תוס' "ולפירושם אין לחוש אם

מאריך קצת בשברים...", ומשמע כוונת התוס' דדוקא לפירוש ריב"א וריב"ם אין לחוש אם מאריך בשברים משא"כ לפי רש"י יש לחוש וכמו שכתבו קודם ולא חזרו מזה, וזהו כל מהלך דברי התוס' לבאר ב' חילוקים בין פי' רש"י לפי' ריב"א וריב"ם: דלרש"י אסור להאריך בשבר ג' כחות, ואורך התקיעה קצר, ולריב"א וריב"ם מותר להאריך קצת בשברים ואורך התקיעה יותר ארוך, (ב) ועוד שהרי אח"כ כותבים התוס' וז"ל "ומי שלא משך התקיעות כשיעור הזה, ומשך קצת בשברים, לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר", אלמא עדיין סוברים התוס' כמו שכתבו מתחילה שלשיטת רש"י אין להאריך בשברים כלל, (ג) ועוד שהרי אף הרא"ש כתב ככל דברי התוס', ובדברי הרא"ש ודאי אי אפשר לבאר שכוונתו לחזור בו, דבשלמא בלשון התוס' שכתבו "ונראה..." מבאר המהרש"א שכוונתם לחזור מדבריהם הקודמים, אבל הרא"ש שכתב ב' דינים בזה אחר זה, ודאי אין כוונתו בדין ב' לחזור מדין א' (ואף ההגהות אשר"י לא כתב שהרא"ש חזר בו), וכן השו"ע (תק"ז ג') פסק את ב' הדינים הללו בזה אחר זה, אלמא ס"ל דב' הדינים קיימים ואינן סותרים זה את זה.

והב"ח (סי' תק"ט) מיישב דתוס' והרא"ש סברי כשיטת רבינו האי (המובא ברא"ש ובר"ן) שכתב דלכו"ע יוצאין יד"ח בין בתשר"ת ובין בתש"ת ובין בתר"ת, ולא נחלקו התנאים בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח, אלא רק נחלקו היאך הוא ה"מנהג", וכן ר' אבהו שתיקן לעשות שלשתם, אין זה מחמת ספק באיזה מהם יוצאין יד"ח, דודאי יוצאין יד"ח בכל אחד מהם, אלא הטעם שתיקן כך כדי שלא יהא חילוקי מנהגים בכלל ישראל והמון העם יטעו לחשוב שזו מחלוקת בעיקר הדין, לכן תיקן לעשות שלשתם, ולשיטה זו, ודאי יש להזהר בשבר דתשר"ת ותש"ת לא לעשותו כאורך תקיעה דתר"ת, כיון דהרי גם כשעושין תשר"ת או תש"ת נקטינן דאף תר"ת נכון מצד הדין, כלומר נקטינן דאף תקיעה דתר"ת חשיבא "תקיעה", עכ"ד הב"ח.¹⁶

¹⁶ ולכאור' יש להעיר על תירוץ הב"ח, דמלשון תוס' והרא"ש נראה דלא סברי כשיטת רבינו האי, אלא כשיטת הרמב"ם והסמ"ג שנוקטים דמחלוקת התנאים היא מחלוקת בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח, וכן ר' אבהו שתיקן לעשות שלשתם היינו משום דמספקא ליה בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח: א) דכך משמע לשון תוס' שכתבו "משום דמסופק בתרועה דקרא אי תרועה ממש... או שברים...", משמע דהוי ספק גמור בביאור לשון הפסוק, (ב) ועוד דתוס' והרא"ש מאריכין לדון על הנוהגים לעשות במלכות תשר"ת, ובזכרונות תש"ת, ובשופרות תר"ת, והרי הם סותרין זה את זה, והיה צריך לעשות בכל אחד מהם תשר"ת תש"ת ותר"ת, ומביאים תוס' דבערוך מבואר דבאמת כך היו נוהגין לעשות שלשתן, ומביאים עוד שר"ת

ושמעתי מאמו"ר שליט"א ביישוב דברי תוס' והרא"ש: דהנה בגמ' מצאנו שנחלקו תנא דמתני' ותנא דברייתא האם "תרועה" דקרא היא "גניחה" או "יללה", אבל לא מצאנו שנחלקו (תנאים או אמוראים) מהי "גניחה" או מהי "יללה".

וא"כ אם רש"י נוקט בדעת תנא דמתני' (הסובר דתר"ת עיקר) שתקיעה באורך ג' כחות אינה "גניחה" אלא "תקיעה", ע"כ שלפי רש"י גם תנא דברייתא (הסובר דתש"ת עיקר) הכי ס"ל שתקיעה באורך ג' כחות אינה "גניחה" אלא "תקיעה" (דהרי לא פליגי מהי "גניחה")¹⁷, וא"כ גם לדידיה יש להזהר בשבר דתש"ת שלא יהא באורך ג' כחות, כיון דזה לא מיקרי "גניחה" אלא "תקיעה".

וא"ת אם לדעת רש"י כו"ע מודו שתקיעה באורך ג' כחות נחשבת "תקיעה" (ולא גניחה), א"כ מדוע בתשר"ת ובתש"ת לא סגי לעשות תקיעה באורך ג' כחות, הרי גם זה נחשב "תקיעה", התשובה היא: כיון דלא סגי לעשות קול שנחשב

הנהיג לעשות ככולם תשר"ת, וכל דברי תוס' הללו לא שייכים לפי שיטת רבינו האי הסובר שאין מחלוקת בעיקר הדין, ושפיר יוצאין יד"ח בכל אחד מהם, (ג) ועוד מוכח כן מהמשך דברי תוס' (בסה"ד) והרא"ש, שדנים מדוע צריך לעשות ב' תקיעות כשעוברין מתשר"ת לתש"ת, וכשעוברין מתש"ת לתר"ת, הרי סגי לעשות תקיעה אחת ולכוון "תנאי" שתעלה התקיעה לזה או לזה (עכ"ד תוס' והרא"ש), ודבר זה שייך דוקא אם נקטינן שהוא ספק בעיקר הדין היאך יוצאין יד"ח, וכל התקיעות שתוקעין הם כדי "לצאת יד"ח" על זה שפיר הם מקשים דלא צריך לתקוע כ"כ הרבה כדי לצאת יד"ח ויש תקיעה אחת "מיותרת", אבל אם נאמר דנוקטים תוס' והרא"ש דיוצאין יד"ח בכל אחד מהם, ואעפ"כ עושין את שניהם מחמת "מנהג", מה שייך להקשות שיש כאן תקיעה "מיותרת" ש"אין צריך" לעשותה, כך יש להעיר לכאן על תי"ב.

אמנם לפי מה שהובא לעיל בשם הרא"ש, יש ליישב הב"ח מג' קושיות אלו: דהרי הרא"ש נוקט (בדעת הסמ"ג) כשיטת רבינו האי שיוצאין יד"ח בכל האופנים, (א) וזה אע"פ שהסמ"ג כתב להדיא שהספק הוא בביאור לשון הפסוק "ותיבב" אם הוא גניחה או יללה, א"כ צ"ל שאין זה ספק גמור בביאור לשון הפסוק, דודאי כל סוגי 'בכי' כלולים בקרא, ורק בעיני המון העם זה נראה ספק גמור, (ב) ואת קושיית תוס' שהמנהגים נראים כסותרים, ביאר הרא"ש להדיא וז"ל "פירוש נראין כסותרין, לא סותרין ממש, כדפרישית" עכ"ל, כלומר קושיית תוס' היא שבעיני המון העם הטועים זה נראה כסתירה, (ג) וגם מקשה הרא"ש את קושיית הראשונים דסגי לתקוע תשר"ת ש"ת ר"ת, וצ"ל דכוונתו דכיון שטעם התקנה הוא כדי שלא יהא נראה בעיני המון העם כמחלוקת, א"כ סגי לתקוע תשר"ת ש"ת ר"ת, והמון העם הסבורים שזו מחלוקת יבינו שעשו את כל ג' השיטות על ידי שהתקיעה שבאמצע נעשתה בדרך תנאי שתעלה לכאן או לכאן, וא"כ שפיר אפ"ל כמ"ש הב"ח שהתוס' סוברים כשיטת רבינו האי.

¹⁷ וז"ל הריטב"א (ר"ה לג'): "...נמצא שהשבר אינו אלא כדי ב' יבבות ויותר מעט, אבל לא ג' יבבות שלימות, שהרי התקיעה של תר"ת שיעורה ג' יבבות והיאך יהא שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן...". עכ"ל, כלומר לא יתכן שפליגי תנא דמתני' ותנא דברייתא האם ג' כחות הם "תקיעה" או "גניחה".

"תקיעה" אלא יש "שיעור" איזה אורך תקיעה לעשות, וכשעשה תקיעה קצרה אמנם עשה קול שנחשב "תקיעה" אבל לא עשאו בשיעור הנצרך, וזהו דיוק לשון המשנה והביריתא "שיעור תקיעה כתרועה", כלומר אין כוונת המשנה וברייתא שרק באורך כזה יש לזה שם "תקיעה", אלא אף בפחות מזה ג"כ חשיב "תקיעה" (-מג' כחות ומעלה), אלא שמ"מ יש דין נוסף של "שיעור" איזה אורך "תקיעה" לעשות: כאורך התרועה, ואם התרועה היא ו' כחות (-בתש"ת) או ט' כחות (-בתשר"ת), כך יעשה את אורך ה"תקיעה", ואם עשה תקיעה רק באורך ג' כחות אמנם עשה "תקיעה" אבל לא עשאה בשיעור הנצרך ולא יצא יד"ח, כך סוברים תוס' והרא"ש.

(וההגהות אשר"י בשם מהרי"ח, והמהרש"א, סברי דכל שחסר בשיעור תקיעה הנצרך (באותו סדר) אין זה נחשב "תקיעה" אלא אכתי הוי "אנחה", וא"כ פליגי תנא דמתני' ותנא דברייתא עד כמה כחות נחשב "אנחה", ומהי "תקיעה", דסברי דה"שיעור" נותן לזה שם "תקיעה"), **עכ"ד אאמו"ר שליט"א**.

ויעויין בבית יוסף שהקשה מעצמו על התוס' והרא"ש כקושיית ההגהות אשר"י ומהרש"א, ותירץ הבית יוסף וז"ל: "וי"ל שכל שמאריך בשבר כשיעור תקיעת תר"ת שהוא כשלש יבבות, הרי יצא מכלל שבר ונעשה תקיעה, אע"ג דלגבי תקיעה דסימן ידידיה לא הוי כתקיעה", והלבושי שרד (על כסו"ע תק"ג ג') הביא תירוצו בשינוי לשון מעט וז"ל: "...כל שמאריך בשבר כשיעור תקיעה שבתר"ת שהוא כג' יבבות, יצא מכלל שבר ונעשה **תקיעה**, אע"ג דבסדר ידידיה לית ביה **שיעור** תקיעה", ולשונו מדויק לפי מה שביאר אאמו"ר שליט"א, דבסדר תשר"ת ג' כחות הוו "תקיעה" אלא שחסר ב"שיעור" תקיעה.

ועוד נראה דרך אחרת ביישוב דברי התוס' והרא"ש: דהנה התרומת הדשן (סי' קמ"ב) נוקט כמו שכתב הגהות אשר"י בשם מהרי"ח, שבכל סדר יש להזהר רק שלא יהא השבר באורך תקיעה של אותו סדר, אבל מוסיף התרומת הדשן, דבמקומות שנוהגים בתקיעות דמעומד כמו שהנהיג ר"ת לתקוע (רק) **תשר"ת** במלכיות ובזכרונות ובשופרות, מטעם שבתשר"ת יוצאין ממה נפשך דאית ביה תש"ת ותר"ת (ולהפסק לא חיישינן), אזי בתקיעות אלו לכו"ע צריך להזהר בשבר דתשר"ת לא להאריך בו כשיעור ג' גניחות כדי שלא יהא כ"תקיעה", דאע"פ שבתשר"ת שיעור "תקיעה" הוא ג' גניחות וג' יבבות, מ"מ הרי בתשר"ת הזה (שעושין במעומד) יש

לנו צד שתש"ת הוא העיקר ויוצאין יד"ח רק ב"שברים" ולא ב"תרועה", ולפי צד זה שיעור ה"תקיעה" הוא ג' גניחות בלבד, א"כ אין להאריך ב"שבר" כשיעור ג' גניחות שהוא שיעור "תקיעה", עכ"ד.

ומה שהנהיג ר"ת לכתחילה לתקוע תשר"ת ולצאת בזה גם ידי חובת תש"ת ותר"ת, ולא חש ל"הפסק", נראה דהיינו דוקא בכה"ג שיש צורך בכך, דמצד אחד יש לנו ספק אם צריך שברים או תרועה, ומאידך לא רצה לשנות המנהג ביותר (כמו שכתבו תוס'), הלכך תיקן לעשות את שניהם גם שברים וגם תרועה ולא חש להפסק בתקיעות דמעומד, אבל ודאי לא יתיר ר"ת בתקיעות דמעומד לעשות תקיעות מיותרות בין התקיעה לשברים או בין התקיעה לתרועה, וכגון לעשות תקיעות של "מתעסק" בין התקיעה לתרועה, דזה ודאי הוי "הפסק" [ואפי' אם נאמר דלר"ת אין זה "הפסק" (וכמו שלשיטתו השברים ותרועה אינם הפסק זה לזה), מ"מ ודאי דלכתחילה יש להזהר שלא לעשות תקיעות מיותרות כאלו].

ועוד יש להדגיש דמבואר בתוס' דכך הם היו נוהגים כמו שהנהיג ר"ת לתקוע תשר"ת במלכיות ובזכרונות ובשופרות, דז"ל התוס': "...והנהיג ר"ת במקומינו לתקוע גם אזכרונות ואשופרות תשר"ת כמו במלכיות..." (כלומר שמתחילה הם נהגו לתקוע תשר"ת במלכיות, תש"ת בזכרונות, ותר"ת בשופרות, ואח"כ שינו מנהגם והתחילו לנהוג כר"ת).

ולפי"ז מיושבים היטב דברי תוס' והרא"ש, שהזהירו לא להאריך ב"שבר" כשיעור תקיעה של תר"ת: דהם קאי על **תקיעות דמעומד** לפי מנהגם שנהגו כר"ת לעשות תשר"ת ולכוון שיהיה גם לתש"ת או לתר"ת, וא"כ אומרים תוס' דלפי רש"י (שאורך התקיעה של תר"ת הוא ג' כחות) יש להזהר בתשר"ת דמעומד לא להאריך בכל שבר ג' כחות, כיון דאם יאריך בכל שבר ג' כחות א"כ לפי הצד שתיר"ת הוא העיקר, נמצא שג' השברים נעשו ג' תקיעות (כיון שהאריך בהם כשיעור תקיעה דתר"ת), ונמצא שעשה ד' תקיעות ואח"כ תרועה וזהו "הפסק" בין התקיעה הראשונה לתרועה.

ולפי דרך זו, כוונת תוס' והרא"ש לומר כן דוקא על תשר"ת דמעומד (שכיון שעושין אותו מספק שמא התש"ת עיקר ושמא התר"ת עיקר, לכן) יש להזהר לא להאריך בשברים כאורך תקיעה דתר"ת, אבל אין כוונתם לומר כן על תשר"ת דמיושב, ולא על תש"ת דמיושב ודמעומד, שבהם לא שייך האי טעמא.

ועוררני ג"א שליט"א שדרך זו מיישבת רק את דברי תוס' (והרא"ש), אבל השו"ע שציטט את דבריהם (בסימן תק"ל ג'), ומאידך לא סובר השו"ע את מנהג ר"ת (כמבואר שם בסעיף ח' וכמו שביאר הגר"א שם), א"כ ודאי אין כוונתו כמו שביארנו בדבריהם, ועוד דסתמות לשון השו"ע (בסעיף ג') משמע שכתב כן על כל ה"שברים", בין על שברים דתשר"ת ובין על שברים דתש"ת (דאין להאריך בהם כשיעור תקיעה דתשר"ת לפי רש"י) ולא כמו שביארנו בדעת תוס' והרא"ש שכתבו כן רק על שברים דתשר"ת דמעומד.

- - - - -

בענין חולה שיכול לשמוע רק מעט תקיעות:

חולה מסוכן שיכול לשמוע רק מעט תקיעות, אלו תקיעות ישמע: הנה המשנה ברורה פסק בב' מקומות, בשם המטה אפרים, דע"י שמיעת עשרה קולות תשר"ת תש"ת תר"ת, יצא יד"ח מעיקר הדין: א) בסימן תקפ"ו סעי' ה' ס"ק כ"ב - פסק כן לענין המודר הנאה משופר, דיתקע רק תשר"ת תש"ת תר"ת, שבזה יוצא יד"ח מעיקר הדין, ב) וכן בסוף סימן ת"ר ס"ק ז' - פסק כן לענין ציבור שכולם קיבלו עליהם תוספת שבת (בסוף יום ב' דר"ה) ורק אח"כ הגיע להם שופר, דיתקע מי שכבר קיבל שבת ויתקע רק תשר"ת תש"ת תר"ת.

ומעירים העולם דממה נפשך אם קיי"ל כרבינו האי (המנוח זרע"ש ובר"ן) שמעיקר הדין יוצאין בכל סוגי התרועה, א"כ מדוע כתב לתקוע עשרה קולות, היה צריך להמעיט לתשע קולות (ג' תש"ת או ג' תר"ת), ואם קיי"ל כהרמב"ם והסמ"ג דהוי ספק באיזו תרועה יוצאין יד"ח, א"כ היה צריך לעשות שלשים קולות (ג' תשר"ת,

ג' תש"ת, ג' תר"ת), ובאמת הכף החיים (תקפ"ו ס"ק מ') ביאר כוונת המטה אפרים דיתקע שלשים קולות, ג' תשר"ת ג' תש"ת ג' תר"ת, ואף הגר"ח קנייבסקי שליט"א (שנה הלכות תקפ"ו ט') העיר שאולי צריך להגיה בדבריו ל' קולות.

ובספר אמרי יצחק (מועדים, סי' י"ג) יישב את דברי המטה אפרים והמשנה ברורה, דהטעם שיוצאין יד"ח ע"י עשרה קולות הוא משום "ספק ספיקא": דהנה התוס' (ר"ס לג:) כתבו ליישב המנהג שהיה נהוג בזמנם, משום דסבירא לן כמ"ד ד"בבא אחת" מדאורייתא וב' בבות מדברי סופרים (כר' שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן בגמ' ר"ס לד.), ולפי"ז כששמע תשר"ת תש"ת תר"ת יש לפנינו ב' צדדים לומר שיצא יד"ח: (א) שמא קיי"ל כרב האי גאון שיוצאין יד"ח בכל סוגי התרועות, (ב) ואפי' אם קיי"ל כהרמב"ם והסמ"ג דהוי ספק באיזו תרועה יוצאין יד"ח, מ"מ שמא קיי"ל כמו שכתבו תוס' כמ"ד דסגי מדאורייתא לתקוע "בבא אחת", כך יישב שם את כוונת המטה אפרים והמשנה ברורה.

וא"ת א"כ גם בשמיעת ג' תש"ת או ג' תר"ת ייצא יד"ח מטעם ספק ספיקא: (א) שמא קיי"ל כרב האי גאון שיוצאין יד"ח בכל סוגי התרועות, (ב) ואפי' אם קיי"ל דהוי ספק באיזו תרועה יוצאין יד"ח, מ"מ שמא האמת שיוצאין באותו סדר שעשה, [ואין לדחות דהוי "שם אונס חד הוא" דבב' הספיקות הצד להתיר הוא מאותה סיבה שמא זוהי ה"תרועה" שיוצאין בה, אין לדחות כן, כיון דהכא הרי ספק אחד מתיר יותר מחבירו, דבספק השני הצד להתיר הוא שיוצאין יד"ח רק בתרועה זו, ובספק הראשון הצד להתיר הוא שיוצאין יד"ח בכל סוגי התרועות, וכשספק אחד מתיר יותר אין בזה משום "שם אונס חד הוא" כמו שכתב הש"ך (יור"ד סוף סימן ק"י, דיני ספק ספיקא אותיות י"א י"ב)], התשובה היא: בג' תש"ת או ג' תר"ת, הו"ל ספק ספיקא שאינו מתהפך, דאם נאמר תחילה את הספק השני הנ"ל שמא לא יוצאין יד"ח בתרועה שעשה, אי אפשר עוד לומר את הספק הראשון הנ"ל שמא יוצאין יד"ח בכל סוגי התרועות, וספק ספיקא שאינו מתהפך אינו נחשב "ספק ספיקא" (כמו שכתב הש"ך שם אות י"ג).